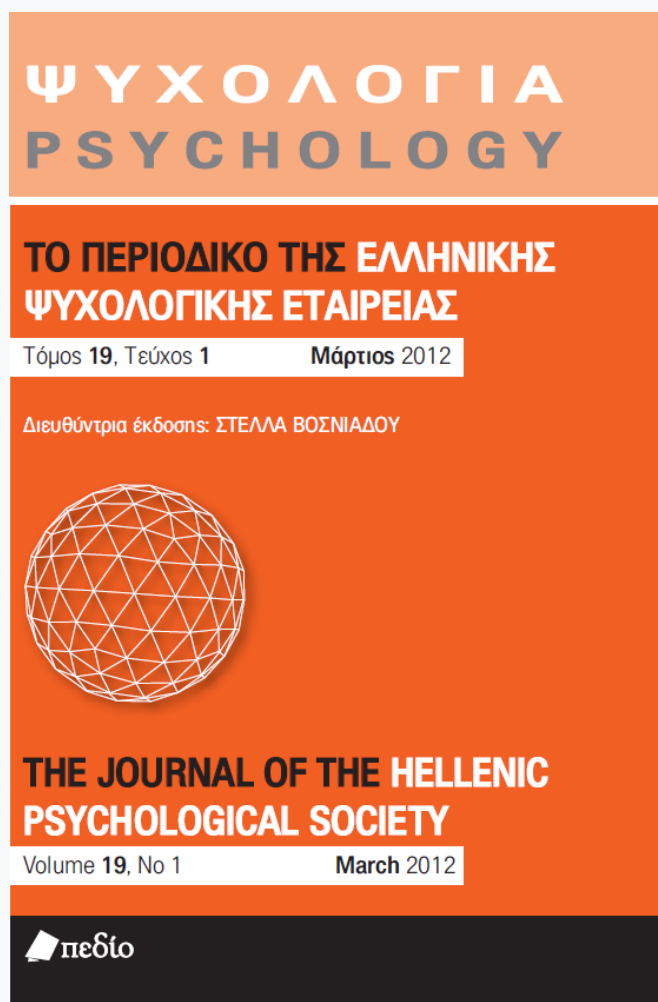

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 19, No 1 (2012)

Love components, duration and sexual intercourse in dating relationships

Παναγιώτης Κορδούτης, Ζωή Μάνεση

doi: [10.12681/psy_hps.23610](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23610)

Copyright © 2020, Παναγιώτης Κορδούτης, Ζωή Μάνεση

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Κορδούτης Π., & Μάνεση Ζ. (2020). Love components, duration and sexual intercourse in dating relationships. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 19(1), 103–124.
https://doi.org/10.12681/psy_hps.23610

Συστατικά του έρωτα, διάρκεια και σεξουαλικές συνευρέσεις στις ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΡΔΟΥΤΗΣ¹

ΖΩΗ ΜΑΝΕΣΗ²

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο έρωτας συντίθεται από τα συστατικά της εγγύτητας, του πάθους και της απόφασης/δέσμευσης (Τριγωνική Θεωρία του Έρωτα, Sternberg, 1986). ο βαθμός συμβολής κάθε συστατικού στην ερωτική σχέση σχετίζεται με κοινά κριτήρια αξιολόγησής της. Μεταξύ αυτών είναι η χρονική διάρκεια της σχέσης και η συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων ή του σεξ σ' αυτήν. Εξετάσαμε την εννοιολογική εγκυρότητα και εσωτερική αξιοπιστία μέτρησης των συστατικών του έρωτα, δηλαδή της ελληνικής εκδοχής του ερωτηματολογίου Sternberg's Triangular Love Scale (STLS), ελληνιστί Ερωτηματολόγιο του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπεργκ (ΕΤΕΣ). Κατόπιν ελέγξαμε εάν τα συστατικά συσχετίζονται με προβλέψιμο τρόπο με τη διάρκεια και το σεξ, τεκμηριώνοντας την εξωτερική εγκυρότητα του ΕΤΕΣ. Στην έρευνα συμμετείχαν 177 φοιτητές και φοιτήτριες με ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις, που απάντησαν στο ΕΤΕΣ και ανέφεραν τη διάρκεια της σχέσης τους και τη συχνότητα του σεξ σ' αυτήν. Ανάλυση παραγόντων αποκάλυψε ότι το ΕΤΕΣ διέθετε ισχυρή και σύμφωνη με τη θεωρία δομή, με τρεις παράγοντες υψηλής αξιοπιστίας. Αναλύσεις παλινδρόμησης έδειξαν ότι η ισχυρότερη απόφαση/δέσμευση προέβλεπε αναφορά μεγαλύτερης διάρκειας σχέσεων και αραιότερων συνευρέσεων, ενώ το εντονότερο πάθος προέβλεπε αναφορά μικρότερης διάρκειας σχέσεων και πυκνότερων συνευρέσεων. Η εγγύτητα δεν προέβλεπε ούτε αναφερόμενη διάρκεια σχέσεων ούτε αναφερόμενη συχνότητα σεξουαλικών συνευρέσεων. Συμπερασματικά, το ΕΤΕΣ διαθέτει εννοιολογική εγκυρότητα και αξιοπιστία στον ελληνικό νεανικό πληθυσμό, αλλά η εξωτερική του εγκυρότητα περιορίζεται στην απόφαση/δέσμευση και στο πάθος. Το πάθος καθώς εκδηλώνεται με συχνές συνευρέσεις, αναλώνει γοργά τη διάρκεια των σχέσεων, ενώ η απόφαση/δέσμευση, καταβάλλοντας το τίμημα του μειωμένου σεξ, συμβάλλει στη μακροημέρευσή τους.

Λέξεις-κλειδιά: Έρωτας, Τριγωνική Θεωρία του Έρωτα, διάρκεια σχέσης, σεξουαλική συνεύρεση, ανεπίσημη ερωτική σχέση, εγγύτητα, δέσμευση, πάθος.

1. Διεύθυνση: Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Λ. Συγγρού 136, 17671, Αθήνα, Τηλ: 2109201708, Φαξ: 2105698119, E-mail: pkord@otenet.gr, kordouti@panteion.gr

2. Διεύθυνση: Research Master in Social Psychology, Dept. of Social and Organizational Psychology, VU University Amsterdam, Van der Boechorststraat, 1, 1081BT Amsterdam, The Netherlands, E-mail address: zmanesi@gmail.com

1. Εισαγωγή

Η ψυχολογία και η κοινωνική ψυχολογία άρχισαν να ασχολούνται με το πολυσύνθετο βίωμα του έρωτα και τη φύση της αγάπης μόλις τρεις δεκαετίες πριν το τέλος του 20ού αιώνα (Fehr, 2006). Ειδικότερα η γνωστική κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση επικεντρώθηκε στη φαινομενολογία της ερωτικής εμπειρίας εξετάζοντας τη δομή και τα περιεχόμενά της (Aron & Westbay, 1996. Critelli, Myers, & Loos, 1986. Fehr, 2006. Fletcher, Simpson, & Thomas, 2000. Hatfield, 1988. Hendrick & Hendrick, 1986. Lee, 1988. Rubin, 1970. Sternberg, 2006). Η πληρέστερη και θεωρητικά «κομψότερη» των προσεγγίσεων αυτών (Hendrick & Hendrick, 2000, σ. 208) είναι η Τριγωνική περί Έρωτος Θεωρία του Sternberg (1986), η οποία εμφανίζει εγνωσμένη εννοιολογική (Sternberg, 1997) και οικολογική εγκυρότητα (Acker & Davis, 1992. Aron & Westbay, 1996. Fehr, 2006. Lemieux & Halle, 1999, 2000), και χρησιμοποιεί ως εργαλείο μέτρησης το ερωτηματολόγιο Sternberg's Triangle Love Scale (STLS) (Sternberg, 1997). Το χρήσιμο αυτό για την εμπειρική έρευνα του ερωτικού βιώματος εργαλείο δεν έχει ελεγχθεί ως προς την εγκυρότητα και την αξιοπιστία του στην Ελλάδα. Ο στόχος της παρούσας εργασίας είναι ακριβώς να ελέγξει την εννοιολογική εγκυρότητα και αξιοπιστία του εν λόγω εργαλείου σε ελληνικό πληθυσμό. Συγχρόνως θα εξεταστεί και η εξωτερική εγκυρότητα του εργαλείου, η ικανότητά του δηλαδή να προβλέπει, με βάση τη θεωρητική του δομή (τα υποερωτηματολόγια του πάθους, της εγγύτητας και της απόφασης/δέσμευσης), δύο κοινά και σχετικά αντικειμενικά αξιολογικά κριτήρια των ερωτικών σχέσεων: τη διάρκεια και τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων σε αυτές. Βεβαίως, η σχέση των βιωμάτων του πάθους, της εγγύτητας και της απόφασης/δέσμευσης με τη διάρκεια και τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων στις σχέσεις αποτελεί από μόνο του θεωρητικό ερευνητικό ερώτημα που ενδιαφέρει, αν μάλιστα συνεκτιμήσει κανείς ότι σε αυτές μπορεί να εδράζονται άλλες σημαντικές εκβάσεις των σχέσεων, όπως η ικανοποίηση ή η δυσφορία, η λειτουργικότητα και η σταθερότητα.

Η θεωρία περί συστατικών του έρωτα του R. J. Sternberg

Σύμφωνα με την τριγωνική περί έρωτος θεωρία (Sternberg, 1986), η ερωτική εμπειρία συντίθεται από τρία συστατικά: την εγγύτητα (intimacy), η οποία αναφέρεται κυρίως στη θυμική πλευρά της ερωτικής συνομιλίας, το πάθος (passion), το οποίο εδράζεται στα θεμελιώδη κίνητρα του ερωτικής σχετιζομένου και την απόφαση/δέσμευση (decision/commitment), την οποία χαρακτηρίζουν κατ' εξοχήν τα γνωστικά περιεχόμενα της ερωτικής εμπειρίας.

Η εγγύτητα. Η εγγύτητα αναφέρεται στη συναισθηματική επικοινωνία με τον ερωτικό σύντροφο, η οποία εξελίσσεται βαθμιαία από οικειότητα σε θαλπωρή και συναισθηματικό δεσμό (Sternberg, 2006). Η εγγύτητα υποδαυλίζει τη συναισθηματική επένδυση και την εμπιστοσύνη, μακροπρόθεσμα δε κυοφορεί την αλληλεξάρτηση των μελών της σχέσης (Rusbult, 1980. Rusbult & Van Lange, 2003), τη συστηματική δηλαδή ανταλλαγή μεταξύ τους «υλικών και άυλων αγαθών», αντικειμένων, εξυπηρετήσεων, φροντίδας, χρόνου, ενέργειας, συναισθημάτων κ.ο.κ. (Foa & Foa, 1980). Για να προκύψει εγγύτητα, πρέπει το σχετιζόμενο να πληροί ικανό αριθμό συναισθηματικών και ηθικών διαπροσωπικών στόχων, με αντίκτυπο για την αλληλεξάρτηση των σχετιζομένων (Moss & Schwebel, 1993. Sternberg & Grajek, 1984), όπως η εκτίμηση, ο σεβασμός του συντρόφου, η επένδυση στην ευημερία του, η αντιμετώπιση του ίδιου και της σχέσης ως σημαντικών κεφαλαίων ευτυχίας για την προσωπική ζωή, η πρακτική και συναισθηματική αλληλοϋποστήριξη, η κατανόηση και στενή επικοινωνία, και η από κοινού διάθεση των εκατέρωθεν υλικών και άυλων αγαθών. Οι πιο άμεσα διακριτές διεργασίες της εγγύτητας είναι η αυτοαποκάλυψη (self-disclosure, Hendrick, 1981. Kito, 2005), η συναισθηματική εμπλοκή του εαυτού με το σύντροφο (self-involvement, Guerrero, 1996), η κατανόηση και η αποδοχή του (Prager, 2000. Reis, 1990).

Το πάθος. Το πάθος αποτελεί «κατάσταση διακαούς επιθυμίας για ένωση με έναν άλλο άνθρωπο» (Hatfield & Rapson, 1993, σ. 5). Είναι

εντονότατη προσωπική εμπειρία, με πολύπλευρες αλλά μοναδικές φυσιολογικές και ψυχολογικές εκδηλώσεις (Hatfield & Sprecher, 1986. Walster & Walster, 1981), οι οποίες πηγάζουν από τη διέγερση του νευρολογικού μηχανισμού επιλογής του/της ερωτικού/ής συντρόφου (Fisher, 2006). Η διέγερση πολλαπλασιάζεται σε πληθώρα διογκούμενων και αλληλοσυγκρουόμενων θυμικών, γνωστικών και συμπεριφορικών αντιδράσεων (Hatfield, 1988. Hatfield & Rapson, 1990. Hatfield & Rapson, 2002. Sternberg, 1988a. Walster & Walster, 1981). Οι *θυμικές αντιδράσεις* είναι ασταθείς, αντιθετικές και εναλλασσόμενες – για παράδειγμα, περιλαμβάνουν ηδονή αλλά και οδύνη-ενθουσιασμό και απογοήτευση-προσδοκία και αγωνία-αγαλλίαση, γαλήνη και θλίψη, αναστάτωση-ικανοποίηση και ανικανοποίητο (Hatfield & Rapson, 1987). Οι *γνωστικές αντιδράσεις* χαρακτηρίζονται από αίσθηση του πρωτόγνωρου για το σύντροφο, εμμονή και απρόκλητες σκέψεις γι' αυτόν, διάθεση ανακάλυψής του, αλλά και φαντασική εξιδανίκευσή του ίδιου και της σχέσης. Η αποτίμηση του συντρόφου και της σχέσης δεν εδράζονται σε αντικειμενική βάση (Fletcher, 2002. Sternberg, 1988a. Walster & Walster, 1981), αλλά είναι ευάλωτες σε «εκ των άνω» διεργασίες που τείνουν να επιβεβαιώνουν πρότερες προσωπικές προσδοκίες (Fletcher, 2002. Fletcher et al., 2000). Κατ' εξοχήν *συμπεριφορική αντίδραση* είναι η κινητοποίηση για συνεχή ψυχολογική ή χωρική εγγύτητα με το σύντροφο και συχνή σεξουαλική συνεύρεση (Sprecher & Regan, 2000. Sternberg, 1986). Οι εκατέρωθεν συμπεριφορές τείνουν να είναι απρόβλεπτες, δημιουργώντας αβεβαιότητα για τη σχέση, που όμως ανατροφοδοτεί την αίσθηση πρωτόγνωρου και το ίδιο το πάθος (Fletcher, 2002. Sternberg, 1988a. Walster & Walster, 1981). Το πάθος εξαντλεί τα γνωστικά, θυμικά και νευροψυχολογικά αποθέματα του ατόμου, γι' αυτό η επικράτησή του σε μια σχέση είναι βραχύβια (Fisher, 2006). Πάντως, ενόσω διαρκεί, επιτυγχάνει την προσέγγιση των συντρόφων και τελικά την ερωτική συνεύρεση, θέτοντας τις προϋποθέσεις για τη συνέχιση του αμοιβαίου ενδιαφέροντος για συνύπαρξη. Παρ' όλα αυτά το πάθος δεν παίζει καθο-

ριστικό ρόλο στην εδραίωση της σχέσης (Hatfield, Pillemer, O'Brien, & Le, 2008. Hatfield, Schmitz, Cornelius, & Rapson, 1988. Hatfield & Sprecher, 1986. Sprecher & Regan, 1998, 2000).

Η απόφαση/δέσμευση. Η απόφαση/δέσμευση είναι έλλογη συνειδητή επιλογή συνύπαρξης και υπόσχεσης για συνύπαρξη με ένα σύντροφο (Fehr, 2006). Βραχυπρόθεσμα, είναι απόφαση συνύπαρξης που ερείδεται στη συνειδητοποίηση της επιθυμίας για ερωτική σχέση με ένα άλλο άτομο. Μακροπρόθεσμα, η απόφαση αυτή είναι πιθανό να εξελιχθεί σε επιθυμία για διατήρηση της σχέσης, δηλαδή σε δέσμευση (Sternberg, 2006). Τα χαρακτηριστικά της απόφασης/δέσμευσης είναι κυρίως ηθικά-προσωπικά, όπως η αφοσίωση, η πίστη, η ευθύνη και η εμπιστοσύνη (Fehr, 2006), αλλά και ρεαλιστικά-δομικά, όπως το εφικτό της διατήρησης της αλληλεξάρτησης μεταξύ των συντρόφων και η απόδοσή της σε εκατέρωθεν όφελος και χαμηλό κόστος (Johnson, Caughlin, & Huston, 1999. Rusbult & Van Lange, 2003). Το επίπεδο δέσμευσης επηρεάζεται από το βαθμό στον οποίο τα οφέλη που προσπορίζει η σχέση στο άτομο ξεπερνούν τα κόστη της επένδυσης σε υλικά και άυλα αγαθά, αλλά και από την ποιότητα των δυνάμει εναλλακτικών σχέσεων (Rusbult, 1983). Ουσιαστικά, η απόφαση/δέσμευση είναι το καθοριστικό συστατικό για τη μακροχρόνια διατήρηση των σχέσεων (Acker & Davis, 1992. Dindia, 2000. Sprecher & Regan, 2000).

Τα τρία συστατικά αλληλεπιδρούν, προσδιορίζοντας την ποιότητα της ερωτικής σχέσης, η οποία παριστάνεται ως ένα τρίγωνο, με την εγγύτητα, το πάθος και την απόφαση/δέσμευση να ορίζουν τις τρεις κορυφές του. Η μεταξύ των τριών συστατικών αναλογία ισχύος στη σχέση ορίζει τη μορφή και την επιφάνεια του τριγώνου, άρα και την ποιότητα της σχέσης. Για παράδειγμα, όταν τα συστατικά συμβάλουν ισόποσα, η σχέση παριστάνεται ως ισοσκελές τρίγωνο και θεωρείται ποιοτικά «ολοκληρωμένη» όταν συμβάλουν περισσότερο το πάθος και η εγγύτητα και λιγότερο η απόφαση/δέσμευση, η σχέση παριστάνεται ως ορθογώνιο και θεωρείται «περιπαθής ή ρομαντική» (για την πλήρη ταξινόμια σχεσιακών ποιότητων βλ. Sternberg, 1988b).

Τα συστατικά του έρωτα και τα αξιολογικά κριτήρια της διάρκειας και της συχνότητας των ερωτικών συνευρέσεων

Τα μέλη των σχέσεων αλλά και η κοινή αντίληψη χρησιμοποιούν ποικίλα κριτήρια για να αξιολογήσουν τον υποκειμενικό-προσωπικό αντίκτυπο της σχέσης τους, όπως π.χ. οι ποικίλες μορφές της ικανοποίησης (σεξουαλική, συναισθηματική, γενική) αλλά και τα αποτελέσματα της σχέσης σε διαπροσωπικό επίπεδο, όπως τα κοινά οφέλη, η σταθερότητα κ.ά. Τα κριτήρια αυτά αποκαλούνται επίσης «μεταβλητές σχεσιακών εκβάσεων ή αποτελεσμάτων» (*relationship outcome variables*). Μεταξύ των αποτελεσμάτων αυτών, η διάρκεια μιας σχέσης και η συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων ή του σεξ χρησιμοποιούνται από τους συντρόφους της σχέσης ως κριτήρια για να αξιολογήσουν αντικειμενικότερες πλευρές της, προκειμένου να καθορίσουν τις προσδοκίες τους, να προβλέψουν την εξέλιξή της και να κατευθύνουν ανάλογα τις συμπεριφορές τους σε αυτήν (Fletcher, 2002. Fletcher et al., 2000). Συνήθως οι σύντροφοι εμφανίζουν συναίνεση όσον αφορά το πόσο διαρκεί η σχέση τους και πόσο συχνά συμβαίνουν οι σεξουαλικές συνευρέσεις, ακόμη και όταν δεν συμφωνούν για τη σημασία τους στη σχέση. Επομένως, η διάρκεια και το σεξ μπορούν να θεωρηθούν αντικειμενικά κριτήρια των σχέσεων. Σε κάθε περίπτωση είναι αντικειμενικότερα σε σύγκριση με τα πιο υποκειμενικά ποιοτικά συστατικά του έρωτα.

Διάρκεια. Η διατήρηση μιας ερωτικής σχέσης στο χρόνο απαιτεί περισσότερο περίπλοκες και χρονοβόρες διεργασίες απ' ό,τι η δημιουργία ή η διάλυσή της, και η επιβίωσή της καθορίζεται από κίνητρα τα οποία προάγουν την επιθυμία του ατόμου να διατηρήσει το δεσμό και την ικανότητά του να ξεπεράσει εσωγενείς και εξωγενείς διαλυτικές της σχέσης πιέσεις (Dindia, 2000). Κίνητρο διατήρησης αποτελεί η σεξουαλική ή και η γενική ικανοποίηση από τη σχέση (Byers, Demmons, & Lawrence, 1998. Hendrick & Hendrick, 1998. Sprecher, 2002) αλλά και οι επενδύσεις σε αυτήν υλικών και άυλων αγαθών, κυρίως μη αναστρέψιμων, όπως η ενέργεια και ο χρόνος, το κοινό κοινωνικό δίκτυο, τα οφέλη και οι επιλογές ζωής που

προκύπτουν από τη σχέση, και η παραίτηση από επιλογές ζωής προς χάριν του συντρόφου (Sprecher & Schwartz, 1994). Όσο οι επενδύσεις βαθαίνουν την αλληλεξάρτηση, τόσο περισσότερο η ερωτική σχέση βαραίνει στον προσδιορισμό της «δυσადικής» ταυτότητας των μελών της και τόσο περισσότερο καθίστανται προφανείς οι θετικές ή αρνητικές συνέπειες της περαιτέρω μακροημέρευσης της σχέσης ή της διακοπής της για τον εαυτό και τον άλλο (Lin & Rusbult, 1995. Rusbult, 1980, 1983. Rusbult & Van Lange, 2003). Οι διεργασίες αυτές ισοδυναμούν με περιοδική αποτίμηση της ικανοποίησης και των συνεπειών της αλληλεξάρτησης στη σχέση, χρειάζονται νοερή προβολή τους στο μέλλον, και κυρίως απαιτούν τη δοκιμασία τους στη ροή του πραγματικού χρόνου. Πρόκειται κατ' ουσίαν για γνωστικές διεργασίες εκτεταμένες σε χρόνο, που λειτουργούν ως προκειμένες για τη λήψη της απόφασης για περαιτέρω διατήρηση μιας σχέσης, δηλαδή για την απόφαση/δέσμευση. Εύλογα λοιπόν η απόφαση/δέσμευση προϋποθέτει και απαιτεί ικανή έκταση της σχέσης στο χρόνο, με άλλα λόγια διάρκεια (Garcia, 1998. Sternberg, 1986). Αλλά και οι διεργασίες της εγγύτητας, αυτοαποκάλυψη/ετεροαποκάλυψη και εμπλοκή του εαυτού με το σύντροφο, απαιτούν έκταση χρόνου, εφόσον εκτυλίσσονται σταδιακά μέσω εκατέρωθεν βηματικής διερεύνησης του άλλου και έκθεσης του εαυτού προς αυτόν (Garcia, 1998. Hendrick, 1981. Reis, 1990). Εκτός αυτού, η εγγύτητα «εγκλωβίζει» τα άτομα στις σχέσεις τους για ικανό χρόνο, εφόσον η αυτοαποκάλυψη και η εμπλοκή του εαυτού με τον άλλο καθιστούν αποτρεπτικά οδυνηρή την απεμπλοκή του έκθετου και ευάλωτου εαυτού από τη σχέση.

Εν αντιθέσει προς την απόφαση/δέσμευση και την εγγύτητα, το πάθος δεν ενεργοποιείται σταδιακά αλλά άμεσα από το ψυχοφυσιολογικό υπόβαθρο του, γι' αυτό και δεν μπορεί να διατηρηθεί επί μακρόν (Fisher, 2006. Garcia, 1998. Sternberg, 1986). Αντιθέτως, απενεργοποιείται σταδιακά, αλλά με σχετική ταχύτητα. Καθώς ο οργανισμός αρχίζει να ανθίσταται στην ολοένα μειούμενη παραγωγή φαινολαυθαμίνης, η οποία συνδέεται με την υψηλή ερωτική διέγερση στα αρχικά στάδια της

ερωτικής σχέσης (Leibowitz, 1983), οι εμφορούμενες από το πάθος σχέσεις φθίνουν σε διάστημα που εκτείνεται μεταξύ 18 μηνών και 3 χρόνων (Berscheid, 1985. Tenon, 1979). Ταυτόχρονα, με τον επαναληπτικό συγχρωτισμό και την εξοικείωση των συντρόφων φθίνουν και τα άλλα γνωρίσματα του πάθους (φαντασίωση, ενθουσιασμός, εξιδανίκευση, ανακάλυψη του συντρόφου), αφήνοντας ένα απειλητικό για την ευστάθεια της σχέσης κενό (Berscheid & Walster, 1978. Birnbaum, Cohen, & Werheimer, 2007. Sprecher, 2002. Sprecher & Cate, 2004. Sprecher & Regan, 1998. Traupmann & Hatfield, 1981). Βεβαίως, ο βραχύς χρόνος επικράτησης του πάθους είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τη σχέση, γιατί δημιουργεί ευκαιρίες συνύπαρξης των συντρόφων και ενεργοποιεί δυνητικά τα δύο άλλα συστατικά του έρωτα (Mitchell, 2002. Sternberg, 1986. Sternberg & Grajek, 1984. Vohs & Baumeister, 2004), που αναπληρώνοντας το κενό του πάθους είναι ικανά να μεταμορφώσουν σταδιακά τη σχέση σε διαφορετικό μεν αλλά μακροβιότερο τύπο ερωτικής σχέσης (Coleman, 1977. Safilios-Rothchild, 1977. Sternberg, 1998). Επειδή όμως η έντονη επικράτηση του πάθους είναι δυνατόν να αναστείλει για πολύ ή να μην επιτρέψει καν την ανάδυση των δύο άλλων συστατικών, οι διεργασίες φθοράς και λύσης μιας σχέσης μπορεί να επισπευστούν (Hatfield et al., 1988. Sprecher, 2002. Sternberg, 1988ab). Εμμέσως λοιπόν το πάθος συντείνει αρνητικά στη διάρκεια των σχέσεων (πρβλ. Sternberg, 1986).

Η έρευνα των Ahmetoglu, Swami, Chamorro-Premuzic (2009) στη Βρετανία, με δείγμα 16.030 συμμετεχόντων από το γενικό πληθυσμό και μεγάλο εύρος ηλικιών (από 18-70 και άνω), κατέδειξε ισχυρή και σταθερή συσχέτιση μεταξύ της διάρκειας της σχέσης και του συστατικού της απόφασης/δέσμευσης, ελάχιστη με το συστατικό της εγγύτητας και αρνητική με αυτό του πάθους. Μετα-ανάλυση (Graham & Christiansen, 2009) επί 127 μελετών με 38.132 συμμετέχοντες διαπίστωσε υψηλή θετική συσχέτιση της διάρκειας μόνο με το συστατικό της απόφασης/δέσμευσης και καμιά με τα άλλα δύο συστατικά. Οι Lemieux και Halle (2002) σε αμερικανικό δείγμα 446 νεαρών ενηλίκων απόμων διαπίστωσαν επίσης θετική συσχέτι-

ση της διάρκειας με την απόφαση/δέσμευση, αλλά αρνητική με το πάθος και την εγγύτητα. Αρνητική συσχέτιση της διάρκειας ειδικά με το πάθος, τη σεξουαλική ζωτικότητα και τα ψυχαναγκαστικά χαρακτηριστικά του (εμμονή με το σύντροφο και τη σεξουαλική συνεύρεση) βρήκαν και οι Acevedo και Aron (2009). Αντίθετα, έρευνα των Overbeek, Ha, Scholte, de Kemp και Engels (2007) με 2.425 εφήβους (12-18 ετών) βρήκε θετική συσχέτιση της διάρκειας και με τα τρία συστατικά. Από την άλλη μεριά, η Panayiotou (2005) μελετώντας μικρό δείγμα ($N=110$) ζευγαριών Ελλήνων στην Κύπρο μεγάλου ηλικιακού εύρους (15-40 ετών) δεν διαπίστωσε οιαδήποτε συσχέτιση μεταξύ διάρκειας της σχέσης και των τριών συστατικών. Τα ευρήματα λοιπόν δείχνουν ότι η θετική συσχέτιση της απόφασης/δέσμευσης με τη διάρκεια είναι σχεδόν βέβαιη, η αρνητική συσχέτιση του πάθους με αυτήν είναι πολύ πιθανή, ενώ η συσχέτισή της με την εγγύτητα είναι αμφίβολη. Στα παραπάνω ευρήματα πάντως είναι προφανής ο ρόλος της ηλικίας, ο οποίος μάλλον εξηγεί την έλλειψη συσχέτισης στο δείγμα της Panayiotou. Στο συγκεκριμένο θέμα όμως θα επανέλθουμε στην ενότητα της Συζήτησης.

Συχνότητα σεξουαλικών συνευρέσεων ή σεξ. Η σεξουαλική συνεύρεση αποτελεί ζωτικό στοιχείο της ερωτικής σχέσης (Sprecher & Regan, 2000. Walster & Walster, 1981). Η ανάγκη εκτόνωσης της γενικής ψυχοφυσιολογικής διέγερσης και συναισθηματικής έκφρασης που υπεισέρχονται στο πάθος αποτελούν ισχυρά κίνητρα για συχνή σεξουαλική συνεύρεση. Η συχνότητα των συνευρέσεων, χωρίς να παραπέμπει απαραίτητως στο πάθος, είναι στην πραγματικότητα μία από τις εκδηλώσεις του (Byers & Wang, 2004. Sternberg, 1986). Αντίθετα, η απόφαση/δέσμευση, ως συστατικό που επικεντρώνεται σε έλλογες αποτιμήσεις για τις ρεαλιστικές συνέπειες της σχέσης, τον εαυτό και το σύντροφο, είναι πιο πιθανό να αναστέλλει τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων. Άλλωστε, οι χρονοβόρες γνωστικές διεργασίες του συστατικού αυτού τείνουν να επενδύουν με βαρύνον σχεσιακό νόημα τη σεξουαλική συνεύρεση, πέραν της άμεσης σεξουαλικής και φαντασιακής ικανοποίησης που απορρέει από το πάθος (Baumeister,

2001) και να δημιουργούν εκατέρωθεν ρεαλιστική αντιμετώπιση και εξοικείωση μεταξύ των συντρόφων, υπονομεύοντας το σεξουαλικό κίνητρο (Call et al., 1995. Rao & De Maris, 1995. Sprecher, 2002). Από την άλλη μεριά, η εγγύτητα επικεντρώνεται στις θυμικές διεργασίες της αυτοαποκάλυψης/ανακάλυψης του άλλου και της εμπλοκής του εαυτού, επενδύοντας τη σεξουαλική συνεύρεση με το αίσθημα της θαλπωρής (Reis & Shaver, 1988). Παρόλο που και οι δύο διεργασίες προτρέπουν σε σεξουαλικές συνευρέσεις ως μέσο επίταξης της γνωριμίας μεταξύ των συντρόφων, δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η εγγύτητα συνδέεται με ιδιαίτερα αυξημένες συνευρέσεις, επειδή δεν εκτυλίσσεται σε μια σχέση με την αμεσότητα του πάθους αλλά με εκατέρωθεν σταδιακά διερευνητικά βήματα.

Δεν υπάρχουν μελέτες που να εξετάζουν άμεσα τη συσχέτιση των τριών συστατικών με τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων σε μια σχέση, μολονότι η συσχέτιση αυτή προβλέπεται από τη θεωρία (Sternberg, 1986). Η συσχέτιση του συστατικού του πάθους με τη συχνότητα των σεξουαλικών επαφών ειδικότερα θεωρείται από την έρευνα αυτονόητη στο πλαίσιο των δυτικών κοινωνιών (Gao, 2001. Hendrick & Hendrick, 1986. Sprecher et al., 1994) και έχει εμμέσως τεκμηριωθεί. Επί παραδείγματι, γνωρίζουμε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση του πάθους με τα σεξουαλικά κίνητρα (Engel, Olson, & Patrick, 2002), τη σεξουαλική ζωτικότητα (Acevedo & Aron, 2009) και τη σεξουαλική δραστηριότητα στο ζευγάρι (Sprecher & Regan, 1998). Αντίθετα, η απόφαση/δέσμευση έχει συνδεθεί με λιγότερη σεξουαλική δραστηριότητα στο ζευγάρι, ενώ σχέση της τελευταίας με την εγγύτητα δεν έχει διαπιστωθεί (Sprecher & Regan, 1998).

Στόχοι της παρούσας μελέτης

Ο μεθοδολογικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι να ελεγχθεί η εννοιολογική εγκυρότητα και αξιοπιστία του Ερωτηματολογίου του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπεργκ (ΕΤΕΣ, Sternberg's Triangular Love Scale ή STLS) (Sternberg, 1998) σε ελληνικό νεανικό πληθυσμό. Ο *θεωρητικός*

στόχος της μελέτης, που καθίσταται εφικτός χάρι στο μεθοδολογικό, είναι η εξέταση της συσχέτισης των συστατικών του έρωτα με τα κοινά κριτήρια αξιολόγησης των σχέσεων, τη σχεσιακή διάρκεια και τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων σε αυτές. Ουσιαστικά θα διερευνηθεί το ερώτημα εάν τα τρία συστατικά του έρωτα το πάθος, η εγγύτητα και η απόφαση/δέσμευση σχετίζονται από κοινού και ανάλογα με τη φύση και την ένταση εκάστου με τη μακροχρόνιωση των σχέσεων και τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων σε αυτές, όπως προβλέπει η τριγωνική θεωρία του Στέρνμπεργκ. Η διαφώτιση του ερωτήματος μπορεί να συμβάλει στην περαιτέρω κατανόηση των ανεπίσημων νεανικών ερωτικών σχέσεων, αλλά και να τεκμηριώσει την *εξωτερική εγκυρότητα* του ΕΤΕΣ.

Η εξωτερική εγκυρότητα του ερωτηματολογίου μπορεί να τεκμηριωθεί εφόσον καταδειχθεί ότι τα τρία συστατικά που μετρά προβλέπουν αποτελέσματα των σχέσεων ή αξιολογικές μεταβλητές κριτηρίου (criterion outcome variables), δηλαδή χαρακτηριστικά, συμπεριφορές, γνώσηματα (εκτιμήσεις, κρίσεις, προβλέψεις) και συναισθήματα ανακύπτοντα από τις σχέσεις, τα οποία όμως δεν σχετίζονται άμεσα με τον ποιοτικό-υποκειμενικό τους χαρακτήρα ούτε με τα περιεχόμενα των τριών συστατικών και τον τρόπο με τον οποίο μετριοούνται από το ΕΤΕΣ. Επ' αυτού ο ίδιος ο δημιουργός του ερωτηματολογίου (Sternberg, 1986) πρότεινε θεωρητικά τα δύο συγκεκριμένα αξιολογικά κριτήρια, τη διάρκεια και τη συχνότητα των σεξουαλικών επαφών στη σχέση, ακριβώς διότι πόρρω απέχουν από τα περιεχόμενα του ερωτηματολογίου. Η χρονική διάρκεια είναι απολύτως αντικειμενικό περιγραφικό χαρακτηριστικό των σχέσεων που προκύπτει με ανάλογη μέτρηση, επί της οποίας τα μέλη μιας σχέσης και οι παρατηρητές της μπορούν να συναίνεσουν. Η συχνότητα της σεξουαλικής επαφής στη σχέση έχει μεν χαρακτηριστικά αυτοαναφοράς, όπως το ΕΤΕΣ, πλην όμως είναι σαφώς λιγότερο υποκειμενική, αφού δεν αναφέρεται σε γνωστικά περιεχόμενα ή συναισθήματα, όπως οι περισσότερες ερωτήσεις του ΕΤΕΣ. Εκτός αυτού, έχει οιονεί συμπεριφορικό χαρακτήρα παρά χαρακτήρα στάσεως.

Εμπειρικές προσδοκίες

Ως προς την εννοιολογική εγκυρότητα του ΕΤΕΣ, αναμένεται ότι οι αποκρίσεις των ατόμων στην ελληνική εκδοχή του ερωτηματολογίου θα παραγοντοποιούνται σε τρεις παράγοντες, νοηματικά αντίστοιχους προς το πάθος, την εγγύτητα και την απόφαση/δέσμευση όπως τις ορίζει ο Sternberg (1986). Οι τρεις παράγοντες θα πρέπει ως σύνολο να παρουσιάζουν ισχυρή δομή, δηλαδή να εξηγούν υψηλό ποσοστό της όλης διακύμανσης των αποκρίσεων στο ΕΤΕΣ, να διαθέτουν ανεξάρτητο μεταξύ τους νόημα, και έκαστος εξ αυτών να έχει υψηλή εσωτερική συνοχή (αξιοπιστία).

Ως προς τα δύο αντικειμενικά κριτήρια αξιολόγησης, σύμφωνα με τη φύση και τις λειτουργίες των τριών συστατικών στις σχέσεις, τις οποίες αναπτύξαμε παραπάνω, τη θεωρητική πρόταση του Sternberg (1986) και εν μέρει προηγούμενα ευρήματα, αναμένονται τα εξής: (α) το αυξημένο πάθος θα συνδέεται με μειωμένη σχεσιακή διάρκεια (β) η εγγύτητα και η απόφαση/δέσμευση θα συνδέονται με αυξημένη σχεσιακή διάρκεια (γ) το αυξημένο πάθος θα συνδέεται με συχνότερες σεξουαλικές συνευρέσεις στη σχέση (δ) η απόφαση/δέσμευση και η εγγύτητα θα συνδέονται με αραιότερες σεξουαλικές επαφές στη σχέση.

2. Μέθοδος

Οι συμμετέχοντες και οι σχέσεις τους

Αρχικά προσεγγίστηκαν από ερευνητές πεδίου 310 φοιτητές και φοιτήτριες από μεγάλο εύρος τμημάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ στην Αθήνα (38 τμήματα από το ΕΚΠΑ, το Πάντειο Πανεπιστήμιο, το Πανεπιστήμιο Πειραιά, το ΕΜΠ, τα ΤΕΙ Αθηνών και Πειραιά). Από όσους προσεγγίζονταν (βλ. «Διαδικασία» παρακάτω) ζητούνταν η συναίνεσή τους για τη συμμετοχή στην έρευνα και τους ανακοινωνόταν ότι για να συμμετάσχουν θα έπρεπε να έχουν, κατά δήλωσή τους, τρέχουσα ερωτική σχέση ή πρόσφατη που είχε λήξει τους τελευταίους δώδεκα μήνες. Δεν υπήρξαν αρνήσεις συμμετοχής. Ωστόσο, με βάση τα δύο προαναφερθέντα

κριτήρια προεπιλογής, από τα 310 άτομα (152 άνδρες και 158 γυναίκες) που προσεγγίστηκαν, σχέση τρέχουσα ή σχέση που είχε λήξει εντός των περασμένων δώδεκα μηνών είχαν οι 200 (90 άνδρες και 110 γυναίκες) ή το 64,52%. Η έρευνά μας όμως περιοριζόταν, από επιλογή, στον πληθυσμό των νεαρών αγάμων ενηλίκων με ανεπίσημες ετεροφυλόφιλες σεξουαλικές σχέσεις. Επίσης, η τριγωνική περί έρωτος θεωρία του Sternberg (1988a), αλλά και γενικότερα οι θεωρίες των στενών διαπροσωπικών σχέσεων θεωρούν ότι η έναρξη (initiation) της πορείας μιας ερωτικής σχέσης επισυμβαίνει μετά την πάροδο τουλάχιστον τριών ή τεσσάρων εβδομάδων από την αρχική σεξουαλική έλξη και εφόσον έχει εκδηλωθεί σεξουαλική συνεύρεση μεταξύ του ζευγαριού (Berscheid & Regan, 2005). Επομένως, με βάση τα *εκ των υστέρων* αυτά κριτήρια, από το δείγμα των 200 ατόμων αφαιρέθηκαν 6 έγγαμες γυναίκες και 2 έγγαμοι άνδρες, 3 άνδρες και 1 γυναίκα που ανέφεραν ότι είχαν σχέση με σύντροφο του ίδιου φύλου (στην ερώτηση για το φύλο του συντρόφου τους), 3 άνδρες και 2 γυναίκες που ανέφεραν σχέση διάρκειας μικρότερης του ενός μήνα, 4 γυναίκες οι οποίες (στη σχετική ερώτηση) ανέφεραν ότι στη σχέση τους δεν υπήρχαν ακόμη σεξουαλικές επαφές, και 2 ακόμη γυναίκες οι οποίες ανέφεραν σχέση με σύντροφο ο οποίος δεν κατοικούσε στην ίδια πόλη. Τα δύο αυτά άτομα αφαιρέθηκαν διότι, παρά τη σχετική σταθερότητά τους εν συγκρίσει προς τις σχέσεις πλησιόχωρου (Stafford, 2005), οι εξ αποστάσεως σχέσεις δεν έχουν μελετηθεί στο ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο και γενικότερα είναι δυνατόν να παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες ως προς τη διατήρησή τους (Stafford & Merolla, 2007), που θα μπορούσαν να υπεισέλθουν στον έλεγχο των υποθέσεών μας. Από τους συνολικά 200 συμμετέχοντες μόνο το 2% (οι 4 προαναφερθείσες γυναίκες) δεν ανέφερε σεξουαλική συνεύρεση στη σχέση.

Έτσι ο τελικός αριθμός των συμμετεχόντων της έρευνας ήταν 177 άτομα (82 άνδρες, 95 γυναίκες), η ηλικία των οποίων κυμαινόταν από 18 έως 28 έτη ($M.O. = 21,80$ έτη, $T.A. = 2,25$), και το 52% εξ αυτών είχε τρέχουσα ερωτική σχέση. Ήταν όλοι από προεπιλογή άγαμοι ετεροφυλόφι-

λοι. Η ηλικία των ερωτικών τους συντρόφων κυμαίνονταν μεταξύ 17 με 57 ετών ($M.O.=23,16$, $T.A.=4,76$). Όλοι οι συμμετέχοντες κατοικούσαν στην Αθήνα. Από το σύνολο, 61,6% διέμεναν με τη γονεϊκή τους οικογένεια, 16,4% μόνοι τους, 17% με συγκατοίκους και 5,1% με τον ερωτικό τους σύντροφο. Η χρονική διάρκεια των σχέσεων κυμαίνονταν από 30 έως 1.730 ημέρες (πέντε έτη), με μέσο όρο διάρκειας τον ενάμιση περίπου χρόνο ($M.O.=527,4$ ημέρες, $T.A.=438,60$). Όσον αφορά τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων στη σχέση τους, 15,8% είχαν σχεδόν καθημερινές επαφές, 41,2% περισσότερες από δύο φορές την εβδομάδα, 20,9% μία με δύο φορές την εβδομάδα, ενώ οι λοιποί τρεις φορές το μήνα το μέγιστο.

Μετρήσεις και διαδικασία

Ατομικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων και αντικειμενικά χαρακτηριστικά σχέσεων και συντρόφων. Οι ερωτήσεις ατομικών χαρακτηριστικών περιλάμβαναν το φύλο, την ηλικία, τη σχολή, το τμήμα φοίτησης, την οικογενειακή κατάσταση, τον τόπο και τρόπο διαβίωσης (αν τα άτομα κατοικούσαν μόνα, με τη γονεϊκή τους οικογένεια, με συγκατοίκους, με τον ερωτικό τους σύντροφο ή με άλλο τρόπο). Οι συμμετέχοντες ανέφεραν εάν είχαν τρέχουσα σχέση ή, εφόσον δεν είχαν, εάν θα αναφέρονταν στην πιο πρόσφατη σχέση τους των περασμένων δώδεκα μηνών. Η διάκριση «τρέχουσα» ή «παρελθούσα σχέση» είναι θεωρητικά δυνατόν να επηρεάσει κρίσιμες μεταβλητές των σχέσεων, διότι η λήξη μιας σχέσης μπορεί συν τω χρόνω να επιφέρει γνωστικοθυμικού χαρακτήρα παραμορφώσεις στην ανάκληση των γεγονότων, των εκτιμήσεων και των συναισθημάτων της σχέσης (Fletcher, 2002). Επομένως, επιβαλλόταν να λάβουμε υπόψη μας την εν λόγω διάκριση ως μεταβλητή κατά τον έλεγχο των εμπειρικών μας προσδοκιών. Εφεξής θα αναφερόμαστε σε αυτήν με τον όρο «κατάσταση σχέσης» (τρέχουσα/παρελθούσα). Εκτός αυτού και για τους ίδιους λόγους θέσαμε και το χρονικό περιορισμό η ημερομηνία λήξης μιας σχέσης να μην απέχει πλέον των δώδεκα μηνών από την ημερομηνία της έρευνας και την ανάκλησή της. Με αυ-

τό τον τρόπο πιστεύαμε ότι διευκολυνόταν η ανάκληση των σχετικών εμπειριών.

Αφού αναφέρθηκαν στην κατάσταση της σχέσης, οι συμμετέχοντες υπέδειξαν χονδρικά την ημερομηνία έναρξης της τρέχουσας σχέσης και τις ημερομηνίες έναρξης-λήξης της πιο πρόσφατης. Για τον υπολογισμό του χρόνου διάρκειας των τρεχουσών σχέσεων, ως ημερομηνία «λήξης» θεωρήθηκε η ημερομηνία έναρξης της έρευνας. Η συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων μέσα στη σχέση μετρήθηκε με μια κλίμακα η οποία είχε την ακόλουθη διαβάθμιση: 0 (δεν έχουμε έρθει ακόμη σε σεξουαλική επαφή), 1 (πολύ αραιά), 2 (λιγότερο από μία με δύο φορές το μήνα), 3 (μία με δύο φορές το μήνα), 4 (περισσότερο από δύο φορές το μήνα), 5 (μία με δύο φορές την εβδομάδα), 6 (περισσότερο από δύο φορές την εβδομάδα), 7 (κάθε μέρα). Τα άτομα έπρεπε να διαβάσουν όλες τις επιλογές πριν αποκριθούν. Η επιλογή «0» συμπεριελήφθη για λόγους ελέγχου. Άτομα που την επέλεγαν αφαιρούνταν από το δείγμα, εφόσον η απάντησή τους δήλωνε μη σεξουαλική σχέση. Τρεις ακόμη ερωτήσεις αφορούσαν το σύντροφο της σχέσης (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, επάγγελμα και τόπο κατοικίας).

Το Ερωτηματολόγιο του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπεργκ (ETES) (Sternberg's Triangular Love Scale, STLS). Το STLS (Sternberg, 1997) ή ETEΣ αντανakλά την τριγωνική περί έρωτος θεωρία του Sternberg (1986), όπως περιγράφηκε στην εισαγωγή του παρόντος άρθρου. Το ερωτηματολόγιο μετρά την ένταση των τριών δομικών συστατικών του έρωτα στην ερωτική σχέση με 45 λήμματα, εκ των οποίων 15 μετρούν την εγγύτητα, 15 το πάθος και 15 την απόφαση/δέσμευση. Οι ερωτώμενοι απαντούν σε μια εννιάβαθμη κλίμακα τύπου Likert, που κυμαίνεται από το 1 (καθόλου) έως το 9 (απόλυτα), για να δείξουν κατά πόσον κάθε λήμμα περιγράφει το σύντροφο της τρέχουσας ή πιο πρόσφατης σχέσης τους και τι νιώθουν γι' αυτόν. Ο υψηλότερος μέσος όρος στα λήμματα του αντίστοιχου προς κάθε συστατικό υποερωτηματολογίου δηλώνει μεγαλύτερη ένταση στο συγκεκριμένο συστατικό. Υψηλότερος μέσος όρος στο σύνολο των λημμάτων δηλώνει εντονότερο γενικό ερωτικό βίωμα στη σχέση. Ο

στόχος του ερωτηματολογίου είναι να μετρήσει κυρίως το σχετικό επίπεδο του καθενός εκ των τριών συστατικών σε μια ερωτική σχέση και δευτερευόντως το συνολικό επίπεδο του εκδηλούμενου σε αυτήν έρωτα. Σύμφωνα με τη θεωρία, από τη μεταξύ των συστατικών αναλογία καθορίζεται ο χαρακτήρας ή η ποιότητα της βιούμενης ερωτικής εμπειρίας στη σχέση. Ο συνδυασμός των τριών συστατικών μάλιστα θεωρείται ότι μπορεί να προβλέψει τα κοινά αξιολογικά κριτήρια που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για τις σχέσεις τους, που είναι τα πιο αντικειμενικά, όπως η διάρκεια και η συχνότητα των σεξουαλικών επαφών, αλλά και κάποια περισσότερο υποκειμενικά, όπως η ικανοποίηση, η αντοχή των συντρόφων και της σχέσης τους στις δοκιμασίες και τις προκλήσεις κ.ά. Ο στόχος του εργαλείου αυτού είναι κυρίως ερευνητικός και περιγραφικός της κατάστασης και της δυναμικής των ερωτικών σχέσεων, χωρίς αυτό να αποκλείει τη χρήση του ως μέσου διάγνωσης της κατάστασης μιας σχέσης (π.χ. στη συμβουλευτική ζευγαριών).

Η STLS μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε γλωσσικά από την αγγλική γλώσσα με τη μέθοδο της μετάφρασης-αντίστροφης μετάφρασης και με έλεγχο της συμφωνίας των μεταφράσεων. Ένας δίγλωσσος μεταφραστής μετέφρασε την κλίμακα πρώτα από τα αγγλικά στα ελληνικά. Το αποτέλεσμα της εργασίας του δόθηκε σε ανεξάρτητο μεταφραστή που αγνοούσε την αγγλική εκδοχή της κλίμακας, από τον οποίο ζητήθηκε να μεταφράσει το κείμενο στα αγγλικά. Η μετάφραση συγκρίθηκε με το πρωτότυπο από τον πρώτο συγγραφέα και τον πρώτο μεταφραστή, και επιλύθηκαν ζητήματα παρανοήσεων, ασαφειών και δυσνόητων αποδόσεων. Η STLS έχει μεταφραστεί, με αυτήν ή παρόμοιες μεθόδους, και σε άλλες γλώσσες (π.χ. γαλλικά, φλαμανδικά, ολλανδικά, ισπανικά, πορτογαλικά, κινεζικά) με επιτυχή αποτελέσματα. Αυτό τεκμηριώνεται και από τους ελέγχους εννοιολογικής εγκυρότητας του ΕΤΕΣ που περιέλαβαν ορισμένες από αυτές τις μελέτες (π.χ. Cassep-Borges & Teodoro, 2007. Gao, 2001. Gouveia, da Fonseca, Cavalcanti, da Costa, & Doria, 2009). Σε κάθε περίπτωση, η τριμερής δομή του ΕΤΕΣ αναδεικνυόταν σχετικά ισχυρή, ενώ

τα συστατικά πάθος, δέσμευση και εγγύτητα ήταν ικανά να προβλέψουν κοινά αξιολογικά κριτήρια των σχέσεων, όπως η ικανοποίηση, η διάρκεια κ.ά., σύμφωνα με τη θεωρία.

Γενικότερα, η εννοιολογική εγκυρότητα του ΕΤΕΣ έχει ελεγχθεί (Sternberg, 1997), επιβεβαιώνοντας σε γενικές γραμμές την πρόβλεψη περί τριών συστατικών του έρωτα, με εσωτερική το καθένα συνοχή, παρότι 9 λήμματα εμφανίζονταν ως παρείσακτα σε παράγοντες που απεικόνιζαν συστατικό του έρωτα ασύμβατο με το νόημά τους, οδηγώντας το δημιουργό του ερωτηματολογίου να συστήσει την περικοπή των λημμάτων σε 36. Ωστόσο το πρωτότυπο ΕΤΕΣ συνεχίζει να χρησιμοποιείται από ερευνητές (Cassep-Borges & Teodoro, 2007. Engel, Olson, & Patrick, 2002. Panayiotou, 2005), οι οποίοι συχνά περιορίζουν τα λήμματα του με *ad hoc* έλεγχους εμπειρικής εγκυρότητας (Lemieux & Halle, 1999. 2000. Overbeek, Ha, Scholte, de Kemp, & Engels, 2007), κάτι το οποίο θα πράξουμε και στην παρούσα έρευνα. Ας σημειωθεί ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί έλεγχος εγκυρότητας του ΕΤΕΣ στην Ελλάδα δημοσιευμένος στην αγγλική ή στην ελληνική γλώσσα. Η Panayiotou (2005) έχει μεν χρησιμοποιήσει το ΕΤΕΣ σε ελληνικό πληθυσμό (15-45 ετών) στην Κύπρο, αλλά έλεγε μόνον την αξιοπιστία του, την οποία βρήκε υψηλή για τα υποερωτηματολόγια του πάθους ($\alpha=0,91$ και της δέσμευσης ($\alpha=0,95$) και μέτρια για την εγγύτητα ($\alpha=0,51$) ή ($\alpha=0,61$ μετά από αφαίρεση ενός λήμματος), ενώ δεν ανέφερε δείκτη αξιοπιστίας για το σύνολο του ερωτηματολογίου. Γενικότερα, έχει διαπιστωθεί ότι τα υποερωτηματολόγια του ΕΤΕΣ διαθέτουν υψηλού επιπέδου δείκτη συνοχής, της τάξης του $\alpha=0,90$ αντιστοίχως για τα τρία υποερωτηματολόγια (Chojnacki & Walsh, 1990). Graham & Christiansen, 2009. Tzeng, 1993).

Διαδικασία. Οι συμμετέχοντες προσεγγίστηκαν ατομικά σε πανεπιστημιακούς χώρους κοινωνικότητας (καφετέριες, κυλικεία, προαύλια, διαδρόμους) από τους ερευνητές πεδίου. Η έρευνα τους παρουσιαζόταν ως «έρευνα για τις ερωτικές σχέσεις που διατηρούν οι νέοι σήμερα», ο δε σκοπός της περιγραφόταν με πολύ γενικούς όρους («να κατανοηθούν οι παράγοντες που συμβάλλουν

στη λειτουργία μιας σχέσης»), χωρίς καμιά αναφορά στις μεταβλητές ερευνητικού ενδιαφέροντος (πάθος, εγγύτητα, δέσμευση, διάρκεια, συχνότητα σεξουαλικών επαφών). Δίνονταν τα στοιχεία της ταυτότητας της έρευνας και του πανεπιστημιακού επιστημονικού υπεύθυνου και ζητούνταν η συναίνεση των ατόμων για εθελοντική και ανώνυμη συμμετοχή τους στην έρευνα. Εάν συναινούσαν, ερωτούνταν εάν είχαν μια τρέχουσα ερωτική σχέση ή εάν υπήρχε σχέση στη ζωή τους που έληξε μέσα στο τελευταίο έτος. Εάν απαντούσαν αρνητικά, η διαδικασία της συνέντευξης σταματούσε και οι ερευνητές ευχαριστούσαν τους συμμετέχοντες για την προθυμία τους. Εάν απαντούσαν θετικά, η διαδικασία συνεχιζόταν με τη χορήγηση του ερωτηματολογίου. Οι συμμετέχοντες απαντούσαν σε αυτό, ατομικά και επί τόπου, με τη διακριτική παρουσία των ερευνητών.

Η χορήγηση διαρκούσε περί τα 20-30 λεπτά και οι μετρήσεις παρουσιάζονταν με την εξής σειρά: (α) ατομικά χαρακτηριστικά, (β) αντικειμενικά χαρακτηριστικά της ανεπίσημης ερωτικής τους σχέσης και του συντρόφου, (γ) ΕΤΕΣ, και (δ) συχνότητα συνευρέσεων στη σχέση. Σε ό,τι αφορά τη χορήγηση του ΕΤΕΣ, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι είχαν κατασκευαστεί εκ των προτέρων τρεις εκδοχές με διαφορετική, τυχαιοποιημένη αλληλουχία των 45 λημμάτων του, έτσι ώστε να καταστρατηγείται η επίδραση του νοήματος του ενός λήμματος επί του άλλου. Οι ερευνητές πεδίου φρόντιζαν να χορηγούν σε κάθε επόμενο συμμετέχοντα μια διαφορετική από τις τρεις εκδοχή του ΕΤΕΣ, επιχειρώντας έτσι την αντιστάθμιση τυχόν επιδράσεων οφειλόμενων στη σειρά των λημμάτων.

3. Αποτελέσματα

Έλεγχος εγκυρότητας και αξιοπιστίας του Ερωτηματολογίου του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπεργκ (ΕΤΕΣ)

Η εννοιολογική εγκυρότητα και αξιοπιστία του ΕΤΕΣ. Για να εξετάσουμε την εγκυρότητα εννοιολογικής κατασκευής του ΕΤΕΣ, υποβάλαμε τις βαθμολογήσεις των λημμάτων του από τους συμμετέχοντες σε Ανάλυση Παραγόντων (Varimax).

Προέκυψαν τρεις παράγοντες (βλ. Πίνακα 1), οι οποίοι εξηγούσαν το 72,63% της συνολικής διακύμανσης. Ο πρώτος εξηγούσε το 29,49% της διακύμανσης και αντικατοπτριζε την εγγύτητα, περιλαμβάνοντας 15 λήμματα, τα 12 εκ των οποίων η θεωρία χαρακτηρίζει ως λήμματα εγγύτητας. Τα άλλα 3 λήμματα ήταν παρείσακτα, έμοιαζαν δηλαδή να διαψεύδουν την εννοιολογική συνοχή του παράγοντα (φαίνονται στον Πίνακα 1), αλλά δεν ήταν ικανά να την ανατρέψουν, για τούτο και τον ονομάσαμε «Εγγύτητα». Ο δεύτερος παράγοντας εξηγούσε το 23,52% της διακύμανσης και αντανακλούσε την απόφαση/δέσμευση, περιλαμβάνοντας 13 λήμματα, τα 11 εκ των οποίων ανήκαν στο θεωρητικό συστατικό απόφαση/δέσμευση, ενώ 2 ήταν παρείσακτα. Και στην περίπτωση αυτή, η νοηματική συνοχή του παράγοντα δεν υπονομευόταν από τα 2 παρείσακτα λήμματα και έτσι τον ονομάσαμε «Απόφαση/Δέσμευση». Ο τρίτος παράγοντας εξηγούσε το 19,62% της συνολικής διακύμανσης, περιλάμβανε 9 από τα 15 λήμματα που θεωρητικώς εντάσσονται στο πάθος, γι' αυτό και τον ονομάσαμε «Πάθος».

Τα 15 λήμματα που φόρτιζαν στον παράγοντα Εγγύτητα είχαν ιδιαίτερα υψηλή εσωτερική συνοχή (Cronbach's $\alpha = 0,97$), η οποία διατηρήθηκε και μετά την αφαίρεση των 3 παρείσακτων λημμάτων (Cronbach's $\alpha = 0,97$ για 12 λήμματα). Τα αυτό ίσχυσε για τα 13 λήμματα του παράγοντα Απόφαση/Δέσμευση (Cronbach's $\alpha = 0,97$ πριν και μετά την αφαίρεση των δύο παρείσακτων λημμάτων) και για τα 9 λήμματα του παράγοντα Πάθος (Cronbach's $\alpha = 0,93$). Η αξιοπιστία του συνόλου των 37 λημμάτων ήταν επίσης πολύ υψηλή ($\alpha = 0,98$, με ή χωρίς τα παρείσακτα λήμματα). Για λόγους σύγκρισης με το πρωτότυπο ερωτηματολόγιο των 45 λημμάτων (Sternberg, 1997) πραγματοποιήσαμε τους ίδιους ελέγχους για τα 15 λήμματα του κάθε συστατικού, διαπιστώνοντας υψηλή αξιοπιστία για τα λήμματα του Πάθους (Cronbach's $\alpha = 0,96$), της Εγγύτητας (Cronbach's $\alpha = 0,97$) και της Απόφασης/Δέσμευσης (Cronbach's $\alpha = 0,98$), αλλά και για το σύνολο των 45 λημμάτων (Cronbach's $\alpha = 0,98$).

Τα παραπάνω αποτελέσματα υπέδειξαν ότι θα ήταν αποτελεσματικότερη και οικονομικότερη η

Πίνακας 1
Ανάλυση παραγόντων στα λήμματα του Ερωτηματολογίου
του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπεργκ (ΕΤΕΣ)

Λήμμα	Φόρπιση		
	Παράγοντας 1	Παράγοντας 2	Παράγοντας 3
Εγγύτητα			
Βασίζομαι σε αυτόν/την στην ανάγκη	0,86		
Έχω καλή επικοινωνία μαζί του/της	0,86		
Τον/την εμπιστεύομαι πραγματικά	0,83		
Ο/η σύντροφος βασίζεται σε μένα στην ανάγκη	0,80		
Παίρνω συναισθηματική υποστήριξη από αυτόν/αυτήν	0,79		
Συζητώ τα προσωπικά μου μαζί του/της	0,79		
Ο/Η σύντροφος με καταλαβαίνει	0,79		
Νιώθω κοντά στον/στη σύντροφο	0,78		
Έχω άνετη σχέση μαζί του/της	0,77		
Τον/την καταλαβαίνω	0,76		
Έχω ζεστή σχέση μαζί του/της	0,72		
Ό,τι είμαι κι ό,τι έχω το μοιράζομαι μαζί του/της	0,68		
Νοιάζομαι γι' αυτόν/αυτήν (Δ)	0,65		
Νιώθω ευθύνη απέναντί του/της (Δ)	0,63		
Εμπιστεύομαι τη σταθερότητα της σχέσης μου (Δ)	0,61		
Απόφαση/Δέσμευση			
Δεν διανοούμαι το τέλος της σχέσης μου		0,81	
Η αγάπη μου γι' αυτόν/αυτήν θα κρατήσει για πάντα		0,77	
Θεωρώ τη σχέση μου μόνιμη		0,77	
Έχω σκοπό να συνεχίσω τη σχέση μου		0,74	
Η δέσμευσή μου προς το/τη σύντροφο είναι ακλόνητη		0,74	
Δεν αφήνω να μπουν άλλοι ανάμεσά μας		0,73	
Είμαι αποφασισμένος/η να κρατήσω τη σχέση μου		0,72	
Δεν φαντάζομαι τη ζωή μου χωρίς το/τη σύντροφο (Π)		0,70	
Δεν θα άφηνα τίποτα να εμποδίσει τη δέσμευσή μου προς αυτόν/αυτήν		0,68	
Πάντα θα νιώθω ευθύνη γι' αυτόν/αυτήν		0,65	
Παραμένω δεσμευμένος στη σχέση παρά τα προβλήματα μαζί του/της		0,64	
Είμαι σίγουρος/η για την αγάπη μου προς αυτόν/αυτήν		0,63	
Η σχέση μου είναι ό,τι πιο σημαντικό στη ζωή μου (Π)		0,62	
Πάθος			
Η σχέση μου με το/τη σύντροφο έχει πάθος			0,87
Μου αρέσει ιδιαίτερα η σωματική επαφή μαζί του/της			0,82
Έχω φαντασιώσεις για το/τη σύντροφο			0,82
Νιώθω αναστάτωση στην παρουσία του/της			0,81
Ο/Η σύντροφός μου είναι ελκυστικός/η			0,77
Τον/τη σκέφτομαι διαρκώς			0,74
Η σχέση μου έχει κάτι μαγικό			0,71
Τον/την εξιδανικεύω			0,67
Βλέποντας ρομαντικές ταινίες ή διαβάζοντας ρομαντικά βιβλία τον/τη σκέφτομαι			0,64
Ιδιαιμνή	26,57	4,17	1,94
% εξηγούμενης διακύμανσης	29,49	23,52	19,62

Σημείωση. $N=177$, $c > |0,61|$. Τα λήμματα είναι συντομογραφημένα. Οι αντωνυμίες αναφέρονται στον/στη σύντροφο. Κεφαλαία γράμματα σε παρένθεση δηλώνουν παρείσακτα λήμματα και τον παράγοντα στον οποίο, κατά τη θεωρία, θα έπρεπε να ανήκουν (Δ=Απόφαση/Δέσμευση, Π=Πάθος).

Πίνακας 2

Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις, και διασυσχετίσεις των αντικειμενικών χαρακτηριστικών της σχέσης, των τριών συστατικών του έρωτα με τη διάρκεια της σχέσης και τη συχνότητα σεξουαλικών συνευρέσεων σ' αυτήν

Μεταβλητές	M.O.	T.A.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Φύλο	—	—		-0,16*	0,19*	-0,00	-0,13	0,01	-0,15*	0,10	0,09	0,06
2. Ηλικία συμμετέχοντος	21,80	2,25			0,41**	0,08	0,03	0,01	0,04	-0,004	-0,01	0,10
3. Ηλικία συντρόφου	23,16	4,71				0,10	-0,09	0,04	0,14	0,15*	0,18*	0,15*
4. Εκπαίδευση συντρόφου	6,17	1,24					0,13	0,01	0,008	0,09	0,04	0,09
5. Κατάσταση σχέσης	—	—						-0,19*	0,13	-0,28**	-0,45**	-0,48**
6. Διάρκεια σχέσης	527,41	438,60							-0,03	0,10	0,33**	0,33**
7. Συχνότητα σεξ	5,28	1,50								0,31**	0,13	0,08
8. Πάθος	6,58	1,58									0,53**	0,64**
9. Εγγύτητα	6,48	1,71										0,82**
10. Απόφαση/Δέσμευση	5,39	2,20										—

Σημείωση. * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ $N = 177$. Η «διάρκεια της σχέσης» μετρίεται σε ημέρες, το «σεξ» αναφέρεται στη συχνότητα σεξουαλικών συνευρέσεων, η οποία κυμαίνονταν από 1 (πολύ αραιά) έως 7 (κάθε μέρα). Η εκπαίδευση συντρόφου λάμβανε τιμές από το 1 (στοιχειώδης) έως 8 (μεταπτυχιακή), ενώ όλοι οι συμμετέχοντες ήταν φοιτητές. Το φύλο είχε τιμές 1 (Ανδρας) ή 2 (Γυναίκα), η δε κατάσταση σχέσης 1 (τρέχουσα) ή 2 (παρελθούσα).

χρήση των υποερωτηματολογίων με τα λήμματα που ανέκυψαν κατά τους ελέγχους μας, εφόσον είχαν υψηλή εσωτερική συνοχή και προσθετικότητα. Γι' αυτό, ακολουθώντας τον Sternberg (1998), υπολογίσαμε τρεις δείκτες για το πάθος, την εγγύτητα και την απόφαση/δέσμευση, λαμβάνοντας τον μέσο όρο των λημμάτων που φόρτιζαν στους αντίστοιχους παράγοντες.

Τα συστατικά του έρωτα και τα αξιολογικά κριτήρια της διάρκειας και της συχνότητας των σεξουαλικών συνευρέσεων

Για τον έλεγχο των εμπειρικών προσδοκιών μας υιοθετήσαμε δύο μοντέλα παλινδρόμησης (μέθοδος Enter), για τη σχεσιακή διάρκεια και τη συχνότητα των συνευρέσεων στη σχέση, οι οποίες επείχαν τη θέση των μεταβλητών κριτηρίου. Το σκεπτικό επιλογής των προβλεπουσών μεταβλητών στηρίζεται στη θεωρητική διαπραγμάτευση της εισαγωγής του παρόντος άρθρου και προσδιορίζεται ειδικότερα κατά περίπτωση. Οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις όλων των μετα-

βλητών που χρησιμοποιήθηκαν και οι διασυσχετίσεις τους παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Διάρκεια. Το παλινδρομικό μοντέλο που υιοθετήσαμε για τον έλεγχο της προσδοκίας που αφορούσε τη διάρκεια περιλάμβανε τις ελάχιστες δυνατές και υποχρεωτικές για τη φύση του ερωτήματος μεταβλητές (βλ. Πίνακα 3), ώστε να καταδειχθεί σαφέστερα η ενδεχόμενη προβλεπτική ισχύς τους ως προς τη διάρκεια. Συμπεριλάβαμε λοιπόν ως προβλέπουσες μεταβλητές: (α) τα βασικά ατομικά στοιχεία των συμμετεχόντων, δηλαδή το φύλο και την ηλικία ενώ δεν συμπεριλήφθηκε η εκπαίδευση εφόσον ήταν σταθερά (φοιτητές πανεπιστημίου) (β) τα στοιχειώδη αντικειμενικά χαρακτηριστικά της σχέσης, δηλαδή την ηλικία του συντρόφου, την εκπαίδευσή του, την αναφερόμενη συχνότητα των σεξουαλικών επαφών στη σχέση και την «κατάστασή» της, εάν δηλαδή ήταν τρέχουσα ή παρελθούσα (γ) τα υποκειμενικά χαρακτηριστικά της τριγωνικής θεωρίας (δείκτες Πάθους, Εγγύτητας και Απόφασης/Δέσμευσης), τα οποία αποτελούσαν το αντικείμενο του ερευνητικού μας ενδιαφέροντος. Η «κατά-

Πίνακας 3
Ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης για την πρόβλεψη της διάρκειας της σχέσης
από τα αντικειμενικά σχεσιακά χαρακτηριστικά και τα τρία συστατικά του έρωτα

Μεταβλητές	<i>B</i>	<i>SEB</i>	<i>β</i>
Φύλο συμμετέχοντος	6,16	68,58	0,007
Ηλικία συμμετέχοντος	-3,56	16,43	-0,02
Ηλικία συντρόφου	-0,87	7,91	-0,009
Εκπαίδευση συντρόφου	-5,58	26,07	-0,002
Κατάσταση σχέσης	-15,29	74,45	-0,02
Συχνότητα σεξ	14,66	23,51	0,05
Πάθος	-60,99	28,08	-0,22*
Εγγύτητα	40,03	33,47	0,16
Απόφαση/Δέσμευση	66,93	30,22	0,34*

Σημείωση * $p < 0,05$, $R^2 = 0,15$, $N = 177$, $F(9,167) = 3,18$, $p < 0,001$. Το κριτήριο, δηλαδή η διάρκεια της σχέσης μετρίονταν σε ημέρες. Η συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων ή του σεξ στη σχέση κυμαίνονταν από το 1 (πολύ αραιά) έως το 7 (κάθε μέρα). Η εκπαίδευση συντρόφου λάμβανε τιμές από το 1 (στοιχειώδης) έως 8 (μεταπτυχιακή), ενώ όλοι οι συμμετέχοντες ήταν φοιτητές. Το φύλο λάμβανε τιμές 1 (άνδρας), 2 (γυναίκα) και η κατάσταση σχέσης 1 (τρέχουσα), 2 (παρελθούσα).

σταση σχέσης» συμπεριλήφθηκε στις σχεσιακές μεταβλητές για λόγους ελέγχου, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η αναφορά σε παρελθούσα ή τρέχουσα σχέση συνδεόταν με τη μεταβλητή κριτηρίου. Σε περίπτωση τυχόν συσχέτισης θα επιβαλλόταν ο έλεγχος του αυτού μοντέλου χωριστά για τις τρέχουσες και παρελθούσες σχέσεις. Από την άλλη μεριά, παρόλο που δεν μας ενδιέφερε θεωρητικά στη συγκεκριμένη έρευνα, οφείλαμε για λόγους εξισορρόπησης να συμπεριλάβουμε την εκπαίδευση του συντρόφου, διότι επιλέξαμε όλοι οι συμμετέχοντες να έχουν το ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης (Ανώτατη).

Η ανάλυση έδειξε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των προβλεπουσών μεταβλητών και της μεταβλητής κριτηρίου ($R^2 = 0,15$, $F(9,167) = 3,18$, $p < 0,001$). Το πάθος και η απόφαση δέσμευση συνέβαλαν εξίσου στην πρόβλεψη της σχεσιακής διάρκειας (Πίνακας 3). Όσο περισσότερο μια σχέση περιγραφόταν ως σχέση απόφασης/δέσμευσης, τόσο μεγαλύτερη ήταν η αναφερόμενη διάρκειά της. Αντίθετα, όσο περισσότερο περιγραφόταν ως σχέση πάθους, τόσο μικρότερη

ήταν η διάρκειά της. Τα ευρήματα επιβεβαίωσαν την προσδοκία μας για τη συσχέτιση της απόφασης/δέσμευσης και του πάθους με τη διάρκεια, όχι όμως για τη συσχέτιση της εγγύτητας.

Συχνότητα σεξουαλικών συνευρέσεων. Για το έλεγχο της προσδοκίας που αφορούσε τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων ή του σεξ εφαρμόσαμε προβλεπτικό μοντέλο ανάλογο με το προηγούμενο (βλ. Πίνακα 4) με παρόμοιο σκεπτικό, αλλά μεταξύ των σχεσιακών χαρακτηριστικών περιλάβαμε τη διάρκεια της σχέσης αντί της συχνότητας των σεξουαλικών επαφών. Διαπιστώσαμε στατιστικά σημαντική σχέση ($R^2 = 0,21$, $F(9,167) = 4,81$, $p < 0,001$) του προβλεπτικού μοντέλου με το κριτήριο. Στη συχνότητα σεξουαλικών συνευρέσεων επιδρούσε πρωτίτως το πάθος, και κατόπιν το φύλο και η απόφαση/δέσμευση. Όσο περισσότερο μια σχέση περιγραφόταν ως σχέση πάθους, τόσο περισσότερες ήταν και οι αναφερόμενες σεξουαλικές συνευρέσεις στη σχέση. Αντίθετα, όσο περισσότερο περιγραφόταν ως σχέση απόφασης/δέσμευσης, τόσο λιγότερες συνευρέσεις αναφέρονταν. Οι γυναίκες ανέφεραν

Πίνακας 4

Ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης για την πρόβλεψη της συχνότητας των σεξουαλικών συνευρέσεων από τα αντικειμενικά σχεσιακά χαρακτηριστικά και τα τρία συστατικά του έρωτα

Μεταβλητές	<i>B</i>	<i>SEB</i>	<i>β</i>
Φύλο συμμετέχοντος	-0,70	0,22	-0,24**
Ηλικία συμμετέχοντος	-0,004	0,05	-0,006
Ηλικία συντρόφου	0,04	0,03	0,14
Εκπαίδευση συντρόφου	0,009	0,09	0,008
Κατάσταση σχέσης	-0,46	0,24	-0,15
Διάρκεια της σχέσης σε μέρες	0,000	0,000	0,05
Πάθος	0,44	0,09	0,46***
Εγγύτητα	0,14	0,11	0,16
Απόφαση/Δέσμευση	-0,31	0,10	-0,45**

Σημείωση ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$, $R^2 = 0,21$, $N = 177$, $F(9, 167) = 4,81$, $p < 0,001$. Το κριτήριο, δηλαδή η συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων ή του σεξ στη σχέση, κυμαινόταν από το 1 (πολύ αραιά) έως το 7 (κάθε μέρα). Η εκπαίδευση συντρόφου λάμβανε τιμές από το 1 (στοιχειώδης) έως 8 (μεταπτυχιακή), ενώ όλοι οι συμμετέχοντες ήταν φοιτητές. Το φύλο λάμβανε τιμές 1 (άνδρας), 2 (γυναίκα) και η κατάσταση σχέσης 1 (τρέχουσα), 2 (παρελθούσα).

λιγότερο συχνές σεξουαλικές συνευρέσεις από τους άνδρες (Πίνακας 4). Η εμπειρική μας προσδοκία ως προς το πάθος και την απόφαση/δέσμευση επιβεβαιώθηκε, όχι όμως και ως προς την εγγύτητα. Δεν είχαμε διατυπώσει προσδοκία για τη σχέση φύλου και συχνότητας σεξουαλικών συνευρέσεων.

4. Συζήτηση

Ερωτηματολόγιο του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπερκ (ΕΤΕΣ): εγκυρότητα και αξιοπιστία

Όσον αφορά την εννοιολογική εγκυρότητα, η ανάλυση παραγόντων αποκάλυψε ισχυρή δομή, εφόσον οι τρεις παράγοντες εξηγούσαν το 72,62% της συνολικής διακύμανσης, απεικονίζοντας την αναμενόμενη θεωρητικά τριμερή διάκριση σε εγγύτητα, απόφαση/δέσμευση και πάθος. Έκαστος παράγοντας εμπεριείχε κατ' οικονομία τα λήμματα που απεικονίζουν τα πιο απαραίτητα χαρακτηριστικά του κάθε συστατικού, ενώ τα λίγα παρείσακτα λήμματα σε δύο από τους τρεις πα-

ράγοντες δεν επηρέαζαν τη νοηματική τους συνοχή και καθόλου την αξιοπιστία τους. Επόμενη έρευνα θα μπορούσε να καταδείξει τη σταθερότητα της τριμερούς αυτής δομής χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων, η οποία επιτρέπει την καλύτερη γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων. Πάντως, οι επιδόσεις του ΕΤΕΣ στην παρούσα έρευνα ως προς την εννοιολογική εγκυρότητα και αξιοπιστία είναι ανάλογες προς εκείνες της διεθνούς βιβλιογραφίας (Aron & Westbay, 1996. Cassep-Borges & Teodoro, 2007. Gouveia, da Fonseca, Cavalcanti, da Costa, & Doria, 2009. Lemieux & Halle, 1999, 2000. Overbeek et al., 2007. Sternberg, 1997), δηλαδή υψηλές (α πάθους = 0,96, α εγγύτητας = 0,97 και α απόφασης/δέσμευσης = 0,98). Από την άλλη μεριά, η Panayiotou (2005) είχε μεν διαπιστώσει σε ελληνικό πληθυσμό παρόμοιας τάξεως υψηλή αξιοπιστία για το πάθος και την απόφαση/δέσμευση, αλλά χαμηλή για την εγγύτητα ($\alpha = 0,66$).

Από την εμπειρική έρευνα είναι γνωστό ότι η αντίληψη των συστατικών του έρωτα (Falconi & Mullet, 2003. Lemieux & Halle, 1999) αλλά και η

έκφρασή τους (Reeder, 1996) μεταβάλλεται από ηλικία σε ηλικία ετεροβαρώς, αν και συνήθως τροποποιείται εις βάρος του συστατικού του πάθους. Συνεπώς, το μικρό μέγεθος σε συνάρτηση με την ηλικιακή ανομοιογένεια (15-40) του δείγματος της Panayiotou μπορεί να δημιουργήσει την απώλεια της συνοχής του υποερωτηματολογίου της εγγύτητας ή και να συγκάλυψε τυχόν άλλες διαφορές μεταξύ των αντίστοιχων προς τα τρία συστατικά υποερωτηματολογίων. Επί παραδείγματι, οι υψηλές τιμές ως προς τη συνοχή του πάθους μπορεί να οφείλονται στις σχετικά ακραίες τιμές των νεαρότερων μελών του δείγματος παρά στο όλο δείγμα, οι δε υψηλές τιμές ως προς τη συνοχή της απόφασης/δέσμευσης μπορεί να οφείλονται στις ακραίες τιμές των μεγαλύτερων σε ηλικία συμμετεχόντων. Ειδικότερα ως προς την εγγύτητα, μπορεί να ειπωθεί ότι η συνοχή της στη συγκεκριμένη μελέτη εμφανίζεται χαμηλή διότι τα θεμελιώδη περιεχόμενα της εγγύτητας (αλληλεξάρτηση, συναισθηματική επικοινωνία, αυτο-αποκάλυψη, συναισθηματική εμπλοκή, κατανόηση και αποδοχή) δεν εκδηλώνονται με την ίδια ένταση προϋiousης της ηλικίας, εφόσον τα μεγαλύτερης ηλικίας άτομα πιθανότατα βρίσκονται ήδη επί μακρόν σε σχέσεις, στις οποίες οι διεργασίες αυτές έχουν σταθεροποιηθεί σε επίπεδο πολύ χαμηλότερο απ' ό,τι στις σχέσεις των νεαρότερων μελών του δείγματος με νεότερες σχέσεις. Στην έρευνα της Panayiotou επομένως το μεγάλο εύρος των ηλικιών δημιουργεί αβεβαιότητα ως προς την αξιοπιστία των ευρημάτων της για την εσωτερική συνοχή των υποερωτηματολογίων των τριών συστατικών. Αντίθετα, στην παρούσα έρευνα το ηλικιακό εύρος είναι μικρότερο (18-28) και συνεπώς τα ευρήματα τα σχετικά με την εσωτερική συνοχή των υποερωτηματολογίων παρουσιάζουν ίσως μεγαλύτερη βεβαιότητα.

Συστατικά του έρωτα, αξιολογικά κριτήρια και εξωτερική εγκυρότητα του ΕΤΕΣ

Γενικότερα, είναι σαφές ότι το ΕΤΕΣ διαθέτει εξωτερική εγκυρότητα ως προς τα δύο συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης των σχέσεων (outcome variables), της διάρκειας και της συχνότητας των

σεξουαλικών επαφών, εφόσον, παρά τη λιτότητα των παλινδρομικών μοντέλων που υιοθετήσαμε, διαπιστώσαμε στατιστικά σημαντική σχέση των δύο συστατικών της τριγωνικής θεωρίας μαζί τους προς την κατεύθυνση την οποία ακριβώς προβλέπει η θεωρία. Βεβαίως, ο δείκτης πολλαπλής συσχέτισης (R^2) είναι και στις δύο περιπτώσεις «ασθενής», κάτι που ωστόσο είναι αναμενόμενο, εφόσον τα δύο μοντέλα περιλάμβαναν τις ελάχιστες δυνατές μεταβλητές που θα μπορούσαν να προβλέψουν τη διάρκεια μιας σχέσης και τη συχνότητα των σεξουαλικών επαφών σε αυτήν, αντίστοιχα. Θεωρήσαμε ότι οι μεταβλητές αυτές ήταν επαρκείς για να δείξουν την προβλεπτική ισχύ της τριγωνικής θεωρίας και των συστατικών της. Το μοντέλο μας, εξετάζοντας τη συγκεκριμένη εμπειρική προσδοκία περί συσχέτισης των συστατικών με τα αξιολογικά κριτήρια των σχέσεων, δεν είχε λόγο να συμπεριλάβει την πλειάδα των μεταβλητών που προέρχονται από την τριγωνική και από άλλες θεωρίες οι οποίες είναι γνωστό ότι σχετίζονται με τη διάρκεια της σχέσης και τη συχνότητα των συνευρέσεων.

Ειδικότερα, η θετική συσχέτιση της απόφασης/δέσμευσης με τη διάρκεια επιβεβαιώνει την εμπειρική μας προσδοκία, εναρμονιζόμενη με παλαιότερα διεθνή ευρήματα (π.χ. Ahmetoglu et al., 2009. Graham & Christianson, 2009. Lemieux & Halle, 2002) και ερχόμενη σε αντίθεση με την Panayiotou (2005), η οποία δεν διαπίστωσε οιαδήποτε συσχέτιση των συστατικών με τη διάρκεια σε ελληνικό πληθυσμό στην Κύπρο. Τα μη ευρήματα της Panayiotou είναι πιθανό να συνδέονται με μεθοδολογικά αίτια σχετικά με τη δειγματοληψία. Είναι γνωστό ότι η ηλικία μπορεί να επηρεάσει τη συσχέτιση των συστατικών με τη διάρκεια (Acevedo & Aron, 2009. Acker & Davis, 1992. Falconi & Mullet, 2003. Gao, 2001. Garcia, 1998. Lemieux & Halle, 1999. Reeder, 1996. Wang, & Nguyen, 1995). Πιθανότατα λοιπόν οι υπάρχουσες συσχέτισεις στο μικρό δείγμα ($N=110$) της εν λόγω έρευνας να αλληλοακυρώθηκαν από το μεγάλο εύρος των ηλικιών (15-40). Αντιθέτως, στην παρούσα έρευνα περιορίσαμε το εύρος της ηλικίας (18-28) και ίσως έτσι αναδείχθηκαν οι συσχέτισεις των συστατικών του έρωτα με τη διάρκεια της σχέσης.

Το εύρημά μας σχετικά με τη διάρκεια υποδεικνύει ότι η απόφαση/δέσμευση, ως διεργασία σταθεροποίησης της σχέσης, εκτυλίσσεται στο χρόνο και απαιτεί χρόνο, όπως υποστηρίζεται από την τριγωνική θεωρία. Η απόφαση/δέσμευση είναι χρονοβόρα διεργασία, εφόσον ερείδεται στη διαδικασία της αλληλεξάρτησης στην οποία υπεισέρχεται, βήμα βήμα, η ανταλλαγή υλικών και άυλων αγαθών, καθώς και η αποτίμηση του κόστους και οφέλους από το σχετιζέσθαι. Το εύρημά μας ωστόσο δεν υποδεικνύει αιτιακή κατεύθυνση, δεν δείχνει δηλαδή εάν η απόφαση/δέσμευση είναι αιτία ή προϊόν της μακροήμερευσης μιας σχέσης ή και τα δύο ταυτόχρονα (για την τελευταία αυτή «κυκλική» σχέση βλ. Wieselquist, Rusbult, Foster, & Agnew, 1999). Η προσδοκία μας σχετικά με το πάθος και τη διάρκεια επιβεβαιώθηκε επίσης, συνάδοντας με ορισμένες από τις προηγούμενες έρευνες (Acevedo & Aron, 2009. Lemieux & Halle, 2002). Το πάθος βρέθηκε να συνδέεται με μειωμένη διάρκεια της σχέσης. Η τριγωνική θεωρία διατείνεται ότι το πάθος εξασθενεί ταχύτατα, συμβάλλοντας καταλυτικά στην ευθραυστότητα μιας σχέσης και άρα μειώνοντας τη διάρκειά της, ιδίως εάν δεν έχουν στο μεταξύ αναπτυχθεί επαρκώς τα δύο άλλα συστατικά, τα οποία μπορούν να τη διατηρήσουν στο χρόνο παραλλάσσοντας σταδιακά τον ποιοτικό της χαρακτήρα (Ahmetoglou et al., 2009).

Από την άλλη μεριά, το πάθος, όπως προσδοκούσαμε, συνδεόταν με συχνότερες σεξουαλικές συνευρέσεις. Το εύρημα συμφωνεί με ορισμένες έμμεσες ενδείξεις προηγούμενων ερευνών (Acevedo & Aron, 2009. Engel et al., 2002. Sprecher & Regan, 1998). Πρωτίστως όμως συμπληρώνει ένα κενό στη σχετική ερευνητική βιβλιογραφία, τεκμηριώνοντας άμεσα τη συσχέτιση πάθους και σεξουαλικών συνευρέσεων. Σύμφωνα με τη θεωρία (Sternberg, 1986), η ανάγκη εκτόνωσης της ψυχοφυσιολογικής διέγερσης, καθώς και τα συνοδά βιώματα της φαντασίωσης, του ενθουσιασμού και της αυτοαποκάλυψης/ετεροανακάλυψης αποτελούν ισχυρότατα κίνητρα για συχνότερο σεξ. Αντίθετα, όπως ακριβώς περιμέναμε και με βάση πρότερα ευρήματα (Sprecher & Regan, 1998), η απόφαση/δέσμευση σχετιζόταν

με λιγότερες σεξουαλικές συνευρέσεις στη σχέση. Η χρονοβόρος διαμόρφωση της αλληλεξάρτησης και η εξοικείωση των εραστών, που η απόφαση/δέσμευση απαιτεί και προϋποθέτει, υπονομεύουν τα ψυχοφυσιολογικά και θυμικά κίνητρα για ερωτικές συνευρέσεις, εφόσον αρχίζουν να κυριαρχούν οι πιο έλλογες γνωστικές εκφράσεις του ερωτικώς σχετιζέσθαι, όπως η αποτίμηση των συνεπειών της αλληλεξάρτησης στη σχέση ή η αποτίμηση του ίδιου του συντρόφου και της ικανοποίησης από τη σχέση μαζί του (Sternberg, 1986).

Λαμβανόμενα συνολικά, τα παραπάνω ευρήματα αναδεικνύουν μια «υδραυλική» σχέση μεταξύ των δύο συστατικών. Η μεν απόφαση/δέσμευση σχετίζεται με τη διάρκεια θετικά, το δε πάθος αρνητικά και αντιστρόφως, το μεν πάθος σχετίζεται με τις σεξουαλικές συνευρέσεις θετικά, η δε απόφαση/δέσμευση αρνητικά. Ο Sternberg (1986) είχε προτείνει το χιαστό αυτό πλέγμα σχέσεων, περιλαμβάνοντας και την εγγύτητα. Ο εμπειρικός μας έλεγχος επιβεβαίωσε το παραπάνω χιαστό πλέγμα σχέσεων μόνον ως προς τα δύο πρώτα συστατικά του έρωτα, καθώς, στα πλαίσια του προβλεπτικού μοντέλου μας, η εγγύτητα δεν συσχετιζόταν ούτε με τη διάρκεια ούτε με το σεξ (Πίνακες 3 και 4). Στρεφόμενοι ωστόσο στις απλές διασυσχετίσεις του Πίνακα 2, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι, όταν δεν λαμβάνονται υπόψη άλλοι προβλεπτικοί παράγοντες, η εγγύτητα συσχετίζεται ικανοποιητικά με τη διάρκεια ($r=0,33$, $p<0,01$), αλλά και πάλι δεν συσχετίζεται με το σεξ ($r=0,13$, $p>0,05$). Το εύρημα αυτό, συνδυαζόμενο με τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης επί της διάρκειας (Πίνακας 3) καθώς και με την υψηλή θετική συσχέτιση εγγύτητας και απόφασης/δέσμευσης ($r=0,82$, $p<0,01$, Πίνακας 2), υπαινίσσεται ότι στον ενδεχόμενο ρόλο της εγγύτητας επί της διάρκειας ίσως να διαμεσολαβεί η απόφαση/δέσμευση. Την εικασία αυτή θα πρέπει να εξετάσει επόμενη έρευνα.

Γενικά, τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαίωσαν την εξωτερική εγκυρότητα των δεικτών του πάθους και της απόφασης/δέσμευσης, εφόσον όντως συσχετιζόνταν με σύμφωνο προς τη θεωρητική υπόσταση των συστατικών τρόπο (Sternberg, 1986) προς τις εξωγενείς έννοιες της διάρ-

κειας και του σεξ. Επιβάλλουν όμως την επανεξέταση της εξωτερικής εγκυρότητας της εγγύτητας, η οποία δεν συσχετιζόταν με το σεξ και συσχετιζόταν μεμονωμένα με τη διάρκεια, όταν δεν λαμβάνονταν υπόψη οι άλλοι σχεσιακοί και δυνάμει προβλεπτικοί της διάρκειας παράγοντες (Πίνακες 3 και 4).

Αν και δεν είχαμε διατυπώσει σχετική προσδοκία, διαπιστώθηκε ότι οι γυναίκες ήταν πιο πιθανό να αναφέρουν λιγότερες συνευρέσεις από τους άνδρες. Η διαφορά αυτή είναι γενικότερα γνωστή για τον ελληνικό και ευρωπαϊκό πληθυσμό (Κορδούτης, 2010. Leridon, Van Zessen, & Hubert, 1998), στο πλαίσιο όμως της μελέτης μας δημιουργεί την υπόνοια πιθανών αλληλεπιδράσεων είτε με την απόφαση/δέσμευση είτε με το πάθος επί της συχνότητας των συνευρέσεων. Την υπόνοια ενισχύει η επίσης γνωστή διαφορά φύλου ως προς την πρόσληψη της δέσμευσης, του πάθους και του σεξ ή των ερωτικών σχέσεων εν γένει (π.χ. Baumeister, 2001. Vohs & Baumeister, 2004). Αυτό είναι ένα ερώτημα στο οποίο η έρευνα θα πρέπει να απαντήσει ξεχωριστά.

Η παρούσα μεθοδολογική προσέγγιση και οι σχετικά μικρός αριθμός των συμμετεχόντων δεν επέτρεψαν την αποσαφήνιση των αιτιολογικών σχέσεων και ειδικότερα των κατευθύνσεων της αιτιότητας ανάμεσα στα τρία συστατικά του έρωτα, τη διάρκεια και το σεξ, ούτε τον έλεγχο του τυχόν διαμεσολαβητικού ρόλου ορισμένων μεταβλητών. Το έργο αυτό θα πρέπει να αναλάβει μελλοντική έρευνα, η οποία θα ελέγξει συνολικά την εξηγητική καταλληλότητα σχετικού αιτιακού μοντέλου με τη μέθοδο της ανάλυσης διαδρομών.

Συμπεράσματα και προεκτάσεις

Το ΕΤΕΣ μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο μέτρησης της τριγωνικής θεωρίας στο ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο. Η τριμερής δομή που προβλέπει η θεωρία βρέθηκε ισχυρή, με πολύ καλή νοηματική συνοχή και άριστη εσωτερική συνοχή των επιμέρους συστατικών. Η απόφαση/δέσμευση έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διάρκεια των σχέσεων, χωρίς αυτό να αποκλείει το αντίστροφο, δηλαδή η απόφαση/δέσμευση να τροφοδοτού-

νταν από τη διάρκεια. Πάντως, ούτε η εγγύτητα ούτε το πάθος συνέβαλλαν στη μακροήμερευση των σχέσεων. Το πάθος είτε δημιουργούσε βραχύβιες σχέσεις ή δεν επιβίωνε στις μακροβιότερες: πάντως υποδαύλιζε τη συχνότητα των σεξουαλικών συνευρέσεων ή υποδαυλιζόταν από αυτές. Αντίθετα, η απόφαση/δέσμευση έπαιζε ανασταλτικό ρόλο στη συχνότητα των συνευρέσεων σε μια σχέση, ή ίσως οι αραιότερες συνευρέσεις να δήλωναν ότι η σχέση ήδη άγεται από την απόφαση/δέσμευση. Ο σημαντικότερος υπαινιγμός της έρευνάς μας είναι ότι τα δύο από τα τρία συστατικά του έρωτα μπορεί να έχουν υδραυλική σχέση με τη διάρκεια και το σεξ.

Το τίμημα της συμβολής της απόφασης/δέσμευσης στη μακροήμερευση μιας σχέσης ίσως να είναι η μείωση του κινήτρου για σεξ με το σύντροφο, το δε κόστος που καταβάλλεται για μια σχέση βιούμενη με πάθος και συχνές σεξουαλικές συνευρέσεις είναι μάλλον η γοργή ανάλωσή της στο χρόνο. Γνωρίζοντας την φυσική άλλωστε προτίμηση των νέων ανθρώπων για σχέσεις πάθους (Doherty, Hatfield, Thomson, & Choo, 1994. Κορδούτης, 2010. Sprecher et al., 1994), η συμβουλευτική ζευγαριών είναι σκόπιμο να τους ευαισθητοποιεί ως προς την εφήμερη φύση του πάθους και τη σημασία της απόφασης/δέσμευσης για τη μακροήμερευση των σχέσεών τους. Φυσικά δεν πρόκειται για εύκολο έργο. Οι επικρατούντες λαϊκοί κοινωνικοί μύθοι για τις ερωτικές σχέσεις ή ακόμη και το γάμο (Barron, Martinez-Inigo, De Paul, & Yela, 1999. Crosby, 1985. Larson, 1988. Lawes, 1999. Levine, Sato, Hashimoto, & Verma, 1995. Παυλόπουλος, 2006), η λεγόμενη «ρομαντική ιδεολογία» (Ben-Ze'ev & Goussinsky, 2008), υπερθεματίζουν παραπλανητικά υπέρ μιας μαγικής αντίληψης αναφορικά με τη δημιουργία και συντήρηση των ερωτικών σχέσεων, σύμφωνα με την οποία οι σχέσεις γεννιούνται και παραμένουν ζωντανές «για πάντα» από την ανεξέλεγκτη ορμή των αυθεντικών συναισθημάτων του έρωτα πάθους. Η ρομαντική ιδεολογία υποστηρίζει ότι η ιδανική χημεία μεταξύ των συντρόφων που δημιουργούν το πάθος και η αγνότητα των συναισθημάτων τους είναι από μόνα τους ικανά να διατηρήσουν τη μακροήμερευση της σχέσης. Σύμφωνα

με αυτή την αντίληψη, οι ρεαλιστικές αποτιμήσεις της απόφασης/δέσμευσης περί οφέλους και κόστους στη σχέση, η αλληλεξάρτηση και το αίσθημα ευθύνης για το σύντροφο δεν μπορεί παρά να παίζουν μηδαμικό ή και αρνητικό ρόλο στη διατήρηση της σχέσης. Οι έλλογες διεργασίες στις σχέσεις, η λεγόμενη «εργασία για τη σχέση», η προσπάθεια κατανόησης και επικοινωνίας και η διαπραγμάτευση μεταξύ των συντρόφων αντιμετωπίζονται ως αναποτελεσματική ματαιοπονία. Βεβαίως, όλα αυτά απέχουν πολύ από την πραγματικότητα των σχέσεων. Οι ερωτικές σχέσεις όντως μπορεί να προκύψουν και συνήθως προκύπτουν από το πάθος, αλλά δεν είναι αυτό που τις διατηρεί στο χρόνο. Όπως εμμέσως υπαινίσσεται η παρούσα έρευνα και σχετική βιβλιογραφία (Dindia, 2000), η διατήρηση των σχέσεων απαιτεί χρονοβόρα γνωστική εργασία και διαπραγμάτευση και από τα δύο μέλη του ερωτικού ζεύγους, η οποία μπορεί να είναι αποτελεσματική προς όφελος των σχέσεων, των ατόμων που τις απαρτίζουν και της συνοχής του κοινωνικού ιστού, που συγκροτείται από σχέσεις. Η απομείωση του πάθους και της συχνότητας των σεξουαλικών συνευρέσεων ίσως να αποτελεί το αναπόφευκτο τίμημα για το μεγάλο προσωπικό και κοινωνικό όφελος της προσπάθειας διατήρησης των σχέσεων στο χρόνο.

Βιβλιογραφία

- Acevedo, B.P., & Aron, A. (2009). Does a long-term relationship kill romantic love. *Review of General Psychology*, 13(1), 59-65.
- Ahmetoglou, G., Swami, V., Chomorro-Premuzic, T. (2010). Relationship between dimensions of love, personality and relationship length. *Archives of Sexual Behavior*, 39 (5), 1181-90.
- Acker, M., & Davis, M.H. (1992). Intimacy, passion and commitment in adult romantic relationships: A test of the Triangle Theory of Love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 21-50.
- Aron, A., & Westbay, L. (1996). Dimensions of the prototype of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 535-551.
- Barron, A. Martinez-Inigo, D., de Paul, P., & Yela, C. (1999). Romantic beliefs and myths in Spain. *The Spanish Journal of Psychology*, 2, 64-73
- Baumeister, R. (2001). Gender difference in erotic plasticity: The female sex drive as socially flexible and responsive. In R.F. Baumeister (Ed.), *Social Psychology and human sexuality* (pp. 95-134). Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Ben-Ze'ev, A., Goussinsky, R. (2008). *In the name of love, romantic ideology and its victims*. Oxford: Oxford University Press.
- Berscheid, E. (1985). Interpersonal attraction. In G. Lindzey & E. Aronson (Eds.), *Handbook of Social Psychology* (pp. 413-484). New York: Random House.
- Berscheid, E., & Walster, E. (1978). *Interpersonal attraction*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Berscheid, E., & Hatfield [Walster], E. (1974). A little bit about love. In T.L. Huston (Ed.), *Foundations of interpersonal attraction* (pp. 355-381). New York: Academic Press.
- Berscheid, E. & Regan, P. (2005). *The psychology of interpersonal relationships*. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Prentice Hall.
- Birnbaum, C.E., Cohen, O., & Wertheimer, V. (2007). Is it all about intimacy? Age, menopausal status and women's sexuality. *Personal Relationships*, 14, 167-185.
- Byers, E.S., Demmons, S., & Lawrence, K. (1998). Sexual satisfaction within dating relationships. A test of the interpersonal exchange model of sexual satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 257-267.
- Byers, E.S., & Wang, A. (2004). Understanding sexuality in close relationships from a social relationships perspective. In J.H. Harvey, A. Wenzel & S. Sprecher (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 203-234). London: Lawrence Erlbaum.
- Call, V., Sprecher, S., & Schwartz, P. (1995). Marital sexual intercourse frequency in a national sample. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 639-652.
- Caspe-Borges, V., & Teodoro, M.L. (2007). Propriedades psicometricas da versao Brasileira de Escala Triangular do Amor de Sternberg [Ψχομετρικές ιδιότητες της Βραζιλιάνικης εκδοχής του Ερωτηματολογίου του Τριγωνικού Έρωτα του Στέρνμπεργκ]. *Psicologia: Reflexao e Critica*, 20, 513-522.
- Chojnacki, J.T., & Walsh, W.B. (1990). Reliability and concurrent validity of the Triangle Love Scale. *Psychological Reports*, 67, 219-224.

- Coleman, S. (1977). A developmental stage hypothesis for nonmarital dyadic relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 3, 71-76.
- Critelli, J.W., Myers, E.J., & Loos, V.E. (1986). The components of love: Romantic attraction and sex role orientation. *Journal of Personality*, 54, 354-370.
- Crosby, J. (1985). *Illusion and disillusion: the self in love and marriage*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Dindia, K. (2000). Relational maintenance. In C. Hendrick & S.S. Hendrick (Eds.), *Close relationships, a sourcebook* (pp. 287-299). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Doherty, R.W., Hatfield, E., Thompson, K., & Choo, P. (1994). Brief Report: Cultural and Ethnic Influences on Love and Attachment. *Personal Relationships*, 1, 391-398.
- Engel, G., Olson, K.R., & Patrick, C. (2002). The personality of love: Fundamental motives and traits related to components of love. *Personality and Individual Differences*, 32, 839-853.
- Falconi, A., & Mullet, E.C. (2003). Cognitive algebra of love through the adult life. *International Journal of Age and Human Development*, 57, 275-290.
- Fehr, B. (2006). A prototype approach to studying love. In R.J. Sternberg & K. Weis (Eds.), *The new psychology of love* (pp. 225-246). New Haven: Yale University Press.
- Fisher, H. (2006). The drive to love: The neural mechanism for mate selection. In R.J. Sternberg & K. Weis (Eds.), *The new psychology of love* (pp. 87-115). New Haven, CT: Yale University Press.
- Fletcher, G.J. (2002). *The new science of intimate relationships*. Malden, MA: Blackwell.
- Fletcher, G.J., Simpson, J.A., & Thomas, G. (2000). Ideas, perceptions and evaluations in early relationship development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 933-940.
- Foa, E.Z., & Foa, U.G. (1980). Resource theory: Interpersonal behavior as exchange. In K. Gergen, M. Greenberg & R. Willis (Eds.), *Social exchange: Advances in theory and research* (pp. 110-132). New York: Plenum.
- Garcia, C.Y. (1998). Temporal course of the basic components of love throughout relationships. *Psychology in Spain*, 2(1), 76-86.
- Gao, G. (2001). Intimacy, passion and commitment in Chinese and US American romantic relationships. *International Journal of Intercultural Relations*, 25, 329-342.
- Gouveia, V.V., Da Fonseca, P.N., Cavalcanti, J.P., Da Costa, P.K., & Doria, L.C. (2009). Versao abreviada da Escala Triangular de Amor: Evidencias de validade fatorial e consistencia interna [Σύντομη Έκδοχή του Ερωτηματολογίου του Τριγωνικού Έρωτα: Τεκμηρίωση της παραγοντικής εγκυρότητας και εσωτερικής συνέπειας]. *Estudos de Psicologia*, 14, 31-39.
- Graham, J.M., & Christianson, K. (2009). The reliability of romantic love: a reliability generalization meta-analysis. *Personal Relationships*, 16, 49-66.
- Guerrero, L.K. (1996). Attachment style differences in intimacy and involvement. A test of the four category model. *Communication Monographs*, 63, 269-292.
- Hatfield, E., & Sprecher, S. (1986). Measuring passionate love in intimate relationships. *Journal of Adolescence*, 9, 383-410.
- Hatfield, E., & Rapson, R.L. (1990). Passionate love in intimate relationships. In B.S. Moore & A. Isen (Eds.), *Affect and social behavior* (pp. 126-152). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Hatfield, E., & Rapson, R.L. (2002). Passionate love and sexual desire: Cultural and historical perspectives. In A. Vangelisti, H.T. Reis, & M.A. Fitzpatrick (Eds.), *Stability and change in relationships* (pp. 128-149). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Hatfield, E., Pillemer, J.T., O'Brien, M.U., & Le, Y.C. (2008). The endurance of love: Passionate and companionate love in newlywed and long term marriages. *Interpersona*, 2, 35-64.
- Hatfield, E. (1988). Passionate and companionate love. In R.J. Sternberg & M. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 191-217). New Haven, CT: Yale University Press.
- Hatfield, E., & Rapson, R.L. (1987). Passionate love/sexual desire: Can the same paradigm explain both? *The Archives of Sexual Behavior*, 16, 259-278.
- Hatfield, E., & Sprecher, S. (1986). Measuring passionate love in intimate relationships. *Journal of Adolescence*, 9, 383-384.
- Hatfield, E., Schmitz, E., Cornelius, J., & Rapson, R.L. (1988). Passionate love: How early does it begin? *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 1, 35-51.
- Hatfield, H., & Rapson, R.L. (1993). *Love, sex and intimacy: Their psychology, biology and history*. New York: HarperCollins.

- Hendrick, C., & Hendrick, S.S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392-402.
- Hendrick, S. & Hendrick, C. (1998). Love and satisfaction. In R.J. Sternberg & M. Hojjat (Eds.), *Satisfaction in close relationships* (pp. 56-78). New York: Guilford.
- Hendrick, S. (1981). Self disclosure and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 1150-1159.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (2000). Romantic love. In C. Hendrick & S.S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: a sourcebook* (pp. 203-215). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Johnson, M.P., Caughlin, J.P., & Huston, T.L. (1999). The tripartite nature of marital commitment: Personal, moral and structural reasons to stay married. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 160-177.
- Κορδούτης, Π. (2010). Ποιότητα στις ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις των νέων και προφύλαξη κατά τις σεξουαλικές επαφές τους. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, 8, 221-263.
- Kito, M. (2005). Self-disclosure in romantic relationships and friendships among American and Japanese college students. *Journal of Social Psychology*, 145, 127-140.
- Larson, J.H. (1988). The Marriage Quiz: College students' beliefs in selected myths about marriage. *Family Relations*, 37, 3-11.
- Lawes, R. (1999). Marriage: An analysis of discourse. *British Journal of Social Psychology*, 38, 1-20.
- Lee, J.A. (1988). Love-styles. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 38-67). New Haven, CT: Yale University Press.
- Leibowitz, M.R. (1983). *The chemistry of love*. New York: Berkeley Books.
- Lemieux, R., & Halle, J.L. (1999). Intimacy, passion and commitment in young romantic relationships. Successfully measuring the Triangle Theory of Love. *Psychological Reports*, 85, 941-948.
- Lemieux, R., & Halle, J.L. (2000). Intimacy, passion and commitment among married individuals: further testing of the Triangle Theory of Love. *Psychological Reports*, 87, 941-948.
- Lemieux, R. & Halle, J.L. (2002). Cross-sectional analysis of intimacy, passion, and commitment: Testing the assumptions of the triangular theory of love. *Psychological Reports*, 90, 1009-1014.
- Leridon, H., Van Zessen, G., & Hubert, M. (1998). The Europeans and their sexual partners. In M. Hubert, N. Bajos, & T. Sandfort (Eds.), *Sexual behaviour and HIV/AIDS in Europe* (pp. 165-195). London: UCL Press.
- Levine, R., Sato, S., Hashimoto, T., & Verma, J. (1995). Love and marriage in eleven cultures. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 26, 554-571.
- Lin, Y.H., & Rusbult, C.E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-friend friendships in America and China: The impact of centrality of relationship, normative support, and investment model variables. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 7-26.
- Mitchell, S.A. (2002). *Can love last? The fate of romance over time*. New York: Norton.
- Moss, B.F., & Schwebel, A.I. (1993). Defining intimacy in romantic relationships. *Family Relations*, 42, 31-37.
- Overbeek, G., Ha, T., Scholte, R., De Kemp, R., & Engels, R.C. (2007). Brief report: Intimacy, passion and commitment in romantic relationships, validation of a triangular love scale for adolescents. *Journal of Adolescence*, 30, 523-528.
- Panayiotou, G. (2005). Love, commitment and response to conflict among Cypriot dating couples: two models one relationship. *International Journal of Psychology*, 40, 108-117.
- Prager, K.J. (2000). Intimacy in personal relationships. In C. Hendrick & S.S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: a sourcebook* (pp. 229-242). Thousand Oaks: Sage.
- Παυλόπουλος, Β. (2006). «Έρωτας ανίκατε μάχαν»; Μία εμπειρική έρευνα για τους μύθους του γάμου. Στο Π. Κορδούτης και Β. Παυλόπουλος, *Περί Έρευνας στην Κοινωνική Ψυχολογία, πολιτισμός, μετανάστευση, οργανισμοί, υγεία-πρόληψη, στενές διαπροσωπικές σχέσεις* (σσ. 312-332). Αθήνα: Ατραπός.
- Rao, K.V., & De Maris, A. (1995). Coital frequency among married and cohabiting couples in the United States. *Journal of Biosocial Science*, 27, 135-150.
- Reeder, H.M. (1996). The subjective experience of love through adult life. *International Journal of Aging and Human Development*, 43, 325-340.
- Reis, H.T. (1990). The role of intimacy in interpersonal relationships. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9, 15-30.
- Reis, H.T., & Shaver, P. (1988). Intimacy as an

- interpersonal process. In S. Duck (Ed.), *Handbook of personal relationships* (pp. 367-389). Chichester, England: Wiley.
- Rubin, Z. (1970). Measurement of romantic love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, 265-273.
- Rusbult, C. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172-186.
- Rusbult, C.E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 101-117.
- Rusbult, C., & Van Lange, P. (2003). Interdependence, interaction and relationships. *Annual Review of Psychology*, 54, 351-375.
- Safilios-Rothchild, C. (1977). *Love, sex and sex roles*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Sprecher, S. (2002). Sexual satisfaction in premarital relationships: associations with satisfaction, love, commitment, and stability. *Journal of Sex Research*, 39(3), 190-196.
- Sprecher, S., & Cate, R. (2004). Sexual satisfaction and sexual expression as predictors of relationship satisfaction and stability. In J. Harvey, A. Wenzel & S. Sprecher (Eds.), *handbook of sexuality in close relationships* (pp. 235-256). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Sprecher, S., & Regan, P. (2000). Sexuality in a relational context. In C. Hendrick & S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (pp. 217-227). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sprecher, S., & Regan, S. (1998). Passionate and companionate love in courting and young married couples. *Sociological Inquiry*, 68, 163-185.
- Sprecher, S., & Schwartz, P. (1994). Equity and balance in the exchange of contributions in close relationships. In M.J. Lerner & G. Mikula (Eds.), *Entitlement and the affectional bond, justice in close relationships*. New York: Plenum.
- Sprecher, S., Aron, A., Hatfield, E., Cortese, A., Potapova, E., & Levitskaya, A. (1994). Love: American style, Russian style, and Japanese style. *Personal Relationships*, 1, 349-369.
- Stafford, L. (2005). *Maintaining long-distance and cross-residential relationships*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stafford, L., & Merolla, A. J. (2007). Idealization, reunions, and stability in long-distance dating relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24, 37-54.
- Sternberg, R.J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119-135.
- Sternberg, R.J. (1988a). *The triangle of love*. New York: Basic Books.
- Sternberg, R.J. (1988b). Triangulating love. In R.J. Sternberg & M.L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 119-138). New Haven, CT: Yale University Press.
- Sternberg, R.J. (1997). Construct validation of a triangular love scale. *European Journal of Social Psychology*, 27, 313-335.
- Sternberg, R.J. (1998). *Sternberg's Triangular Love Scale (adapted) from the triangle of love*. New York: Basic Books.
- Sternberg, R.J. (2006). A duplex theory of love. In R.J. Sternberg & K. Weis (Eds.), *The new psychology of love* (pp. 184-199). New Haven, CT: Yale University Press.
- Sternberg, R.J., & Grajek, S. (1984). The nature of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 345-456.
- Tenov, D. (1979). *Love and limerence. The experience of being in love*. New York: Stein and Day.
- Traupmann, J., & Hatfield, E. (1981). Love and its effects on mental and physical health. In R. Fogel, E. Hatfield, S. Kiesler & E. Shanas (Eds.), *Aging Stability and change in the family* (pp. 253-274). New York: Academic Press.
- Tzeng, O.C. (1993). *Measurement of love and intimate relations: Theories, scales and applications for love development, maintenance, and dissolution*. Westport, CT: Praeger.
- Vohs, K.D., & Baumeister, R.F. (2004). Sexual Passion, Intimacy and Gender. In D.J. Mashek & A. Aron (Eds.), *Handbook of closeness and intimacy* (pp. 189-201). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Walster, E.H., & Walster, G.W. (1981). *A new look at love*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Wang, Alvin, Y., & Nguyen, Ha T. (1995). Passionate love and anxiety: a cross-generational study. *Journal of Social Psychology*, 135(12), 459.
- Wieselquist, J., Rusbult, C.E., Foster, C.A., & Agnew, C.R. (1999). Commitment, pro-relational behaviors, and trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 942-966.

Love components, duration and sexual intercourse in dating relationships

PANOS KORDOUTIS¹

ZOI MANESI²

ABSTRACT

Love consists of three components, intimacy, passion and decision/commitment (Triangular Theory of Love, Sternberg, 1986); the relative contribution of each to a love relationship is related to its outcomes. Such outcomes are the length or duration of the relationship and the frequency of sexual intercourse or sex in it. We first examined the construct validity and reliability of the components measure, that is of the Greek version of Sternberg's Triangular Love Scale (STLS); subsequently, we tested if the components were associated in a predictable manner with relationship length and frequency of sexual intercourse in the relationship, thus checking the external validity of the STLS. Participants were 177 male and female University students in dating relationships. They responded to the STLS, and indicated the length of their relationship and the frequency of sexual intercourse in it. Factor Analysis revealed that the STLS had a strong and compatible with theory structure, comprising three factors of high reliability. Consistent with expectation, regression analyses indicated that stronger decision/commitment predicted longer relationships and less frequent sexual intercourse, whereas stronger passion predicted shorter relationship length and more frequent intercourse. Contrary to expectation, intimacy predicted neither relationship length nor frequency of sex. Conclusively, STLS has construct validity and reliability with the Greek population of young people, but its external validity is limited to the components of decision/commitment and passion. Passion consumes fast the duration of dating relationships, as it is manifested through the frequency of sexual intercourse; on the other hand, decision/commitment contributes to the longevity of relationships, while paying the price of reduced frequency in sexual intercourse.

Keywords: Love, Triangular Theory of Love, relationship length, sexual intercourse, dating relationship, intimacy, commitment, passion.

1. *Address:* Associate Professor, Department of Psychology, Panteion University of Social and Political Sciences, 136 Syngrou Av., 17671, Athens, Greece, tel. +302109201708, fax +302105698119, E-mail pkord@otenet.gr and kordouti@panteion.gr
2. *Address:* Research Master in Social Psychology, Dept. of Social and Organizational Psychology, VU University Amsterdam, Van der Boechorststraat, 1, 1081BT Amsterdam, The Netherlands, E-mail address: zmanesi@gmail.com